

DONELAIČIO ŽEMĖ

**Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija**
Leidžiamas nuo 1992 m.

2022 m. birželis
Nr. 2 (239)

9 772424 509001

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

Martyno Mažvydo kūrybinio palikimo aktualizavimas.....	3
Doc. Vaidas Šeferis: „K. Donelaičio „Metus“ nuolat nešiojuosi su savimi“	4
Karaliaučiaus krašto lietuvius pakeitė Punksko lietuviai.....	7
Paroda apie Mažosios Lietuvos moteris	8
„Prūsų ir Mažosios Lietuvos praeities ženklai“ keliauja po Lietuvą	9

SUKAKTYS

Paminėtas Vydūno jaunimo fondo 70-metis	10
Minimi rašytojos Ievos Simonaitytės metai.....	11
Lietuvos ir išeivijos evangelikų liuteronų vadovas kunigas Adomas Gelžinius	12
Su Donelaičio vardu per gyvenimą.....	14
Esperantininkui, Mažosios Lietuvos žinovui ir tyrinėtoji Vytauti Povilui Šilui – 85-eri.....	15

K.DONELAITIS

„Donelaitis. Klaipėda. Sausio 1-oji“ – duoklė poetui ir jo atminimą puoselėjantiems žmonėms	16
K. Donelaičio muziejui Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijoje – 50 metų.....	18
Ar ne laikas būtų atgaivinti Kristijono Donelaičio vardo premiją?	19

NAUJOS KNYGOS

Kaune ir Vilniuje pristatytos dvi naujai išleistos Vydūno knygos	21
Nauja rašytojos Editos Barauskienės knyga apie Ievą Simonaitytę	21
Rašytojo Laimono Inio knyga „Aštuoni Kuršmarių vėjai“ – dovana Mažajai Lietuvai ir Klaipėdos kraštui	23
Ištrauka iš knygos „Aštuoni Kuršmarių vėjai“	25

NETEKTYS

Amžinybėn išėjo daug nusipelnęs buvęs Mažosios Lietuvos fondo vadovas	27
---	----

Pirmajame viršelyje – mokslininkas, Čekijos Brno miesto Masaryko universiteto dėstytojas Vaidas Šeferis, daug savo gyvenimo metų skyręs Kristijono Donelaičio biografijos ir kūrybos tyrinėjimams, o pernai apdovanotas K. Donelaičio medaliu „Širdings brolau“ (asmeninio archyvo nuotrauka).

Ketvirtajame viršelyje – garsios dailininkės Evos Labutytės kūrybinio darbo fragmentas. Jos estampų ir ekslibrisų paroda „Prūsų ir Mažosios Lietuvos praeities ženklai“ neseniai baigta eksponuoti Klaipėdos Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje ir tęsia kelionę po Lietuvą – liepą su šia paroda galima susipažinti Šilutės F. Bajoraičio viešojoje bibliotekoje (parodos rengėjų nuotrauka).

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija
LT-68295 Marijampolė,
Vytauto g. 28
www.donelaitis.info
draugija@donelaitis.info

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,
Gintaras Skamaročius –
K. Donelaičio draugijos pirmininkas,
Remigijus Svilius – techninis
redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:

G. Skamaročius (pirmininkas),
N. Kitkauskas, V. Gocentas, V. Juraitis,
Dž. Maskuliūnienė, A. Matulevičius,
R. Senapėdis, V. Šilas

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė

A. Mickevičiaus g. 23, Punkskas

Rankraštis pasirašytas spaudai
2022-06-30

Rankraščiai taisomi ir trumpinami
redakcijos nuožiūra.

Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone

ISSN 2424–5097

Tiražas – 700 egz.

K. Donelaičio draugijos sąskaita:
LT917044060001135106

Projektą iš dalies remia
Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo
fondas (2000 Eur parama projektui
„Lietuva abipus Nemuno“ vykdyti),
o taip pat:

Mažosios
Lietuvos
fondas

Tautos fondas

Asociacija
Nemuno
euroregionas

Marijampolės
Rotary klubas

Martyno Mažvydo kūrybinio palikimo aktualizavimas

Ekspertai tarėsi dėl Martyno Mažvydo kūrybinio palikimo aktualizavimo

Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje įvyko Ekspertinės konsultacinės dokumentų, susijusių su Martyno Mažvydo gyvenimu ir kūryba, paieškos darbo grupės susitikimas.

Pagrindinis 2021 m. pabaigoje Lietuvos valstybės istorijos archyvo iniciatyva sudarytos darbo grupės tikslas – skatinti Martyno Mažvydo biografijos ir kūrybinio palikimo tyrimus, sudominti jaunus mokslininkus ir tyrėjus ankstyvąja raštija.

Iki šiol Lietuvoje nėra tiksliai suformuotos kolekcijos ar specializuotos (bio) bibliografijos, dedikuotos Mažvydui ir kitiems pirmiesiems lietuvių raštijos kūrėjams, tad tarpinstitucinė mokslininkų iniciatyva galėtų paskatinti į XVI a. atsigręžti ne tik senosios raštijos, bet ir komunikacijos srities tyrėjus, galinčius analizuoti Mažvydo poveikį visuomenei iki šių dienų.

Susitikime buvo tariamasi, ką

galėtų atlikti Nacionalinės bibliotekos ekspertai, kaupdami ir sistemindami informaciją apie Mažvydą, kaip pasitarnautų nacionalinės retrospektyviosios ir valstybinės einamosios bibliografijos darbai, kokias bendradarbiavimo kryptis su Lietuvos ir kitų šalių institucijomis labiausiai vertėtų skatinti.

Be to, pasidalinta atsakomybės sritimis ir diskutuota apie galimas projektų rengimo kryptis artėjant 2027-iesiems, kai minėsime 480-ąsias pirmosios lietuviškos knygos metines.

Ragainėje pagerbtas M. Mažvydo atminimas
Lietuvos konsulato Tilžėje archyvo nuotr.

Ekspertinę konsultacinę darbo grupę sudaro dr. Ona Aleknavičienė (Lietuvos kalbos institutas), dr. Liucija Citavičiūtė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), Virginijus Jocys (Lietuvos valstybės istorijos archyvas), prof. dr. Dainora Pociūtė-Abukevičienė (Vilniaus universitetas) ir dr. Dainius Vaitiekūnas (Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka). Susitikime taip pat dalyvavo dr. Jolanta Budriūnienė, dr. Tomas Petreikis ir dr. Ingrida Veliutė.

Martyno Mažvydo paminėjimas Ragainėje

Lietuvos Respublikos konsulato Tilžėje (Sovetske) darbuotojai kartu su vietos lietuvių bendruomenės nariais gegužės 21-ąją paminėjo M. Mažvydo mirties datą. Jau yra tapusi tradicija kasmet tą dieną konsulato darbuotojams kartu su lietuvių bendruomenės nariais tvarkyti M. Mažvydo atminimo vietą prie memorialinės lentos ir buvusios Mažvydo bažnyčios. Šiemet čia pagerbtas pirmosios lietuviškos knygos autoriaus atminimas, pasidalinta prisiminimais, aptarti šių metų lietuvių bendruomenės planuojami renginiai ir veikla.

DŽ informacija

Doc. Vaidas Šeferis: „K. Donelaičio „Metus“

Praėjusiais metais minint Tilžės Akto pasirašymo dieną K. Donelaičio medalis „Širdings brolau“ už lietuvių kalbos ir kultūros populiarinimą, Kristijono Donelaičio kūrybos nagrinėjimą ir atminties puoselėjimą, raštų ir kitų leidinių rengimą, kūrybą, straipsnius spaudoje buvo skirtas habilituotam humanitarinių mokslų daktarai doc. Vaidui Šeferiui. Jis 1993-1999 m. studijavo Vilniaus universiteto Filologijos fakultete, 1999-2003 m. – Vienos universitete Austrijoje. Yra apgynęs habilitacinį darbą „Kristijono Donelaičio „Metų“ rišlumas“ (Masaryko universitetas, Brno, Čekija, 2018) bei išleidęs to paties pavadinimo monografiją, kartu su Miku Vaicekausku rengia K. Donelaičio raštus. Mokslininkas dirba Čekijos Brno Masaryko universitete, dėsto lietuvių kalbą studentams, taip populiarindamas K. Donelaitį, taip pat Lietuvių literatūros ir tautosakos institute yra Tekstologijos skyriaus vyresnysis mokslo darbuotojas. Siūlome skaitytojams pokalbį su doc. V. Šeferiu.

- Studijavote Vilniaus Universiteto Filologijos fakultete. Kodėl pasirinkote filologiją, ar domėjotės ja nuo vaikystės?

- Į filologiją buvau linkęs jau vidurinėje mokykloje. Ją baigiau Vilniuje, o gimiau Tauragėje, bet su tėvais persikraustėme į Vilnių ketvirtaisiais mano gyvenimo metais. Man gerai sekėsi literatūra ir kalbos. Pirmiausia bandžiau įstoti į Vilniaus universiteto vokiečių kalbos filologiją, bet nepatekau – tais laikais konkursai buvo po penkis žmones į vieną vietą, suklupau per egzaminus. Po metų jau sėkmingai į stojau į lietuvių filologiją.

Ėjau ten dvasinių paskatų ve-

V.Šeferis daug metų populiarina K. Donelaičio biografiją ir kūrybą.

damas – rinkausi specialybę, kuri man atrodė turininga ir pakili, tikėjauši čia geriau suvokti savo gimtąją kultūrą ir, matyt, pats save. Vėliau, jau studijuojant, motyvacija keitėsi, bet lietuvių filologijos studijas laikau vienu svarbiausių savo gyvenimo pasirinkimų. O Filologijos fakultete praleisti metai man buvo ir liks persmelkti laimės pojūčio.

- Kaip atsitiko, kad tęsti mokslus pasirinkote Vienos universitetą? Ką ten studijavote?

- 1998 m. man buvo paskirta prestižinė Herderio stipendija – ją man Justino Marcinkevičiaus teikimu skyrė Alfredo Toepferio fondas, kuris reziduoja Hamburge, Vokietijoje. Ši stipendija suteikė teisę vienus akademinis metus nemokamai studijuoti Vienos universitete. Taip ten ir patekau. Vienoje studijavau literatūros mokslą ir polonistiką (lenkų filologiją).

Paskui jau pats, savo iniciaty-

va padaviau paraišką doktorantūros studijoms Vienos universiteto Slavistikos institute, kuri, mano paties nemenkai nuostabai, buvo priimta. Taigi 1999-2003 m. baigiau ten doktorantūros studijas. Apsigyniau vokiškai parašytą disertaciją „Rytų ir Vidurio Europos įvaizdis lenkų pokario eseistikoje: Stempowski–Vinzencas.“

- Nuo 2003 metų Jūsų gyvenimas glaudžiai susijęs su Masaryko universitetu Brno mieste. Kaip ten atsidūrėte ir ką pavyko ten nuveikti per beveik 20 metų?

- Bebaigdamas doktorantūrą Vienoje pradėjau dairytis darbo. Lietuvoje tuo metu konkrečių pasiūlymų neturėjau, o Brno Masaryko universitetas tuo metu kaip tik ieškojo lietuvių kalbos lektoriaus (ir pasitaikyk tu man taip...). Padaviau paraišką, priėmė. Nuo to laiko dirbu šiame universitete. Į Čekiją mane traukė ir asmeninė

nuolat nešiojuosi su savimi“

pažintis – dar studijuodamas Vienoje susipažinau su savo (tuomet dar tik būsimąja) žmona, kuri yra čekė. Per tuos 20 metų pavyko smarkiai išplėsti ir įtvirtinti baltistikos studijas Brno, išugdyti kelias kartas puikių studentų. Susikūriau sau tokią mažą antrąją Lietuvą Brno.

- Masaryko universitete turite Baltistikos studijų programą. Kas joje dalyvauja, ar daug studentų domisi baltų ir konkrečiai lietuvių kalba?

- Formaliai imant, Masaryko universitete turime net dvi Baltistikos studijų programas – bakaluro ir magistro, nes kiekviena iš jų akredituojama atskirai. Šios studijos siūlomos visiems besidomintiems – kandidatams nėra jokių išankstinių apribojimų. Mūsų studentai gali rinktis lietuvių, latvių, estų ir suomių kalbų studijas – paprastai studijuoja dvi iš jų, nors galimos ir kitokios kombinacijos. Studentų, besidominčių baltų kalbomis, yra nedaug – lituanistų šiuo metu turime 10, latvistų – 7, estų kalbą studijuoja 12 studentų, o suomių – apie 30.

- Kaip Jūsų gyvenime atsiraudo Kristijonas Donelaitis, ar su juo ir jo kūryba supažindinate ir savo studentus?

- Gimiau Tauragėje, o pirmuosius trejus gyvenimo metus praleidau gimtuosiuose namuose Kristijono Donelaičio gatvėje nr. 42. Dabar žvelgdamas į savo gyvenimą manau, kad tai būta gražaus sutapimo. Būčiau nenuoširdus, sakydamas, kad jis nulėmė mano posūkį į Donelaičio tyrimus – ši mano mokslinio susidomėjimo kryptis ėmė ryškėti tik universitete, o pagrindine mano mokslinės veiklos sritimi tapo maždaug prieš 10 metų.

Man Kristijonas Donelaitis – nepaprastai įdomus tyrimų objektas, apie kurį gana daug šnekama įvairiomis patriotinėmis progomis, bet menkai tesidomima naujaisiais moksliniais šios srities atradimais. O asmenine prasme, „Metus“ pasaulis man labai artimas. Esu iš Tauragės, visai greta Prūsų Lietuvos, iš grynai liuteroniškos šeimos. Skaitydamas „Metus“ tiesiog fiziškai girdžiu tos kalbos intonacijas, regiu žmonių gestus, matau kraštovaizdžio liniją – visa tai sukrito į mane ankstyviausios vaikystės metais, su visu tuo man lengviau eiti savo gyvenimo keliu. „Metus“ nuolat nešiojuosi su savimi.

Studentams, žinoma, Donelaitį dėstau. Bet jiems tai – kietas riešutėlis. Išmoksta, ko reikalauju, bet tikro „mokytinio“ tarp jų dar neišsiugdžiau.

- Jau 2012-2013 metais Prūsijos kultūros paveldo archyve surasta labai vertingų su K. Donelaičiu susijusių dokumentų. Jūs asmeniškai radote 1744 m. rugpjūčio 10 d. K. Donelaičio

sudarytą sutartį su vargonų gamintoju Kasparini. Koks jausmas apima, kai pats randi toki svarbų dokumentą?

- Turbūt nuvilsiu Jus – neapėmė joks jausmas. Tyrimai archyvuose visada būna labai intensyvūs, maža laiko, o medžiagos nepaprastai daug. Tyrėjas turi perversti kalnus dokumentų, ieškodamas rūpimų raštų, jausmams ir dūsavimams tiesiog nelieka laiko. Pasidarai kopijas, užsirašai kuo daugiau kontekstinių duomenų – ir pirmyn prie kito apdulkėjusių raštų paketo. Čia galbūt tikėtų pasakojimas apie vertingiausius mano aptiktus dokumentus – tris ligi šiol nežinotus Donelaičio autografus (vokiškus jo raštus dėl Tolminkiemio mokyklos remonto ir dėl naujo kieliko bažnyčiai).

Pirmą kartą juos išvydau 2013 m., dirbdamas Prūsijos kultūros paveldo archyve Berlyne. Tąkart tie raštai manęs visai nesudomino – ieškojau didesnio laimikio, vadinamojo Holfeldto nuorašo, o dokumentas apie Tolminkiemio mokyklos remontą tokiame kontekste dėmesio nepatraukė. Ir tik po ilgo laiko, jau namie tyrinėdamas skai-

V.Šeferis (antras iš dešinės) su kolegomis Brno Masaryko universitete
Asmeninio albumo nuotraukos

tmenines tų dokumentų nuotraukas staiga suvokiau, kokios vertės paveldą pavyko tąkart aptikti!

Pamenu, net „nušalau“ suvokęs, jog savo rankose laikiau autentišką, paties Donelaičio parašytą raštą. Su Lietuvių Kultūros ministerijos parama pavyko 2020 m. dar kartą nukeliauti į Berlyną, ir tada jau, žinoma, naujuosius rankraščius tyrinėju su deramu jauduliu bei pagarba. Jus galima pamatyti virtualioje parodoje, kurią padėjo parengti Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas: žr. www.donelaitis.lt

- Naujų atradimų Berlyno archyvuose padaryta ir 2020 metų pradžioje, kai rasti nauji K. Donelaičio autografai. Kuo jie yra svarbūs ir vertingi?

- Kaip minėjau atsakydamas į ankstesnį klausimą, autografus faktiškai radome 2013 metais, tačiau jų identifikacija užtruko dėl nepaprastai didelės tyrinėjamos medžiagos apimties. O 2020 m. Donelaičio raštus tyrinėju jau antrą kartą: reikėjo išsamiai aprašyti dokumentų išvaizdą, būklę, popieriaus ir rašalo savybes, antspaudų likučius ir pan.

2020 m. tiriamosios kelionės metu naujų dokumentų neidentifikuota – užtat pavyko ištisai nufotografuoti visas archyvines bylas, kuriose saugomi mus dominantys Donelaičio raštai. Tai – unikali medžiaga, nes daugybę įdomių dalykų apie Donelaičio veiklą galima išskaityti ne tik iš pačių jo raštų, bet ir iš lydraščių, komentarų, įteikimo datų, iš gretutinių raštų pluoštų. Tikiuosi šia medžiaga pasinaudoti rašydamas naują Donelaičio biografiją.

- Ar, Jūsų nuomone, archyvuose vis dar yra iki šiol neat-

rastų su „Metų“ autoriumi susijusių dokumentų?

- Taip, archyvuose dar galima tikėtis daug atradimų. Tyrimus būtina tęsti. Būdingas darbo archyvuose bruožas tas, kad užčiuopus vieną istorinio naratyvo giją, ji tyrėją ilgainiui nuveda ligi kitos panašios gijos, šioji – iki trečios, o pagaliau iš archyvų prieblandos išnyra ištisas tinklas ligi šiol nežinotų duomenų ir faktų. Tas pats ir su Donelaičiu: nuo 2012-2013 m. atrastųjų raštų driekiasi įdomios sąsajos su ligi šiol nežinotais asmenimis, institucijomis, įvykiais

Tarkime, Jūsų minėta 1747 m. Donelaičio sutartis dėl vargonų gamybos su žymiu Prūsijos vargondirbiu Caspariniu – pradėjus vynioti šį siūlo galą, į dienos šviesą kyla vis daugiau aplinkybių, kurias būtina papildomai tirti ir komentuoti. Labai įdomi ir naujojo Tolminkiemio kieliko istorija – Donelaitis užsakė jį iš savo bro-

lio, Karaliaučiaus juvelyro Fridricho Donelaičio (jo pavardė rašoma būtent taip). Esu tikras, kad galima tikėtis atradimų Tolminkiemio bažnyčios statybų istorijoje ir vadinamojoje separacijos byloje.

- Esate anksčiau užsiminęs, kad norėtumėte parašyti K. Donelaičio biografiją. Ar šį darbą pavyko pradėti, kada ji gali pasirodyti?

- Tai – dar gana tolimos ateities planai. Tiesą sakant, šį darbą dirbu jau dabar, bet tai dar tik pirminė tyrimų fazė. Kaupiu duomenis, daug skaitau apie Donelaičio aplinką, dėlįjuosi kompiuteryje įvykių grandines ir jų atspindžius šaltiniuose. Tai nepaprastai įdomus darbas – bet iki galutinio rezultato dar toli. Džiaugčiausi, jeigu biografiją pavyktų parašyti per penkerius metus.

- Pernai lapkritį, minint Tilžės Akto pasirašymo sukaktį Jūs buvote apdovanotas K. Donelaičio medaliu „Širdings brolau...“. Ką Jums reiškia šis apdovanojimas?

- Labai džiaugiuosi, kad mano veikla buvo taip gražiai įvertinta. Man labai svarbu, kad tai, ką rašau ir kalbu apie Donelaitį, pasiektų ne tik mokslininkus, bet ir visuomenę. Donelaičio draugijos žmonės – labai nuoširdūs ir entuziastingi, medalio pavadinimas „Širdings brolau“ puikiai atliepia tą jaukią ir draugišką atmosferą, kuri susiformavo apie šį apdovanojimą.

- Ko norėtumėte palinkėti „Donelaičio žemės“ žurnalo skaitytojams?

Linkiu skaitytojams neprarasti intelektualinio smalsumo ir susidomėjimo naujausiais donelaitikos tyrimais.

Karaliaučiaus krašto lietuvius pakeitė Punsko lietuviai

Birželio 21-25 dienomis viešoji įstaiga Karaliaučiaus lietuvių bendruomenė organizavo renginių ciklą „Sūduva ir Prūsų Nadruva – lietuviybės lopšys“. Jo metu apie 60 žmonių grupė lankė Sūduvos kraštą, vyko konferencija, ekskursijos, koncertai, vakaronės.

VšĮ Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės direktorius, šio projekto vadovas Sigitas Šamborskis sakė, kad renginių ciklas tikrai pavyko, nors pirmąją jo dieną siautusi galinga audra neleido surengti Baltų vienybės sąšaukos ant Vištyčio piliakalnio – ji perkelta į Vištyčio regioninio parko direktorijos pastatą. Tą dieną projekto dalyviai iš Kauno ir Vilniaus rinkosi Vilkaviškyje, jiems buvo surengta įdomi ekskursija po Kybartus ir Vištytį.

Birželio 22-ąją vyko ekskursija Marijampolėje, o po jos Marijam-

polės Beatricės Kleizaitės-Vasaris menų galerijoje surengta konferencija „Sūduva ir Prūsų Nadruva – lietuviybės lopšys“, kurioje pranešimus skaitė istorikai, rašytojai, visuomenininkai, o renginio dalyvius telefonu tiesiogiai pasveikino ir pati galerijos įkūrėja B. Kleizaitė-Vasaris.

Po konferencijos dalyviai apsilankė garsaus knygnešio Andriaus Botyriaus tėviškėje Triobiškių kaime, čia buvo padainuota jo užrašytų Triobiškių kaimo dainų. Vakare Gražiškiuose su folkloro ansambliu „Gražupis“ surengta Jonių vakaronė.

Kitą dieną renginių dalyviai turėjo įdomią ekskursiją Vilkaviškyje, taip pat po Alvito apylinkes, o vakare dalyvavo Jonių šventės koncertinėje programoje Paežerių dvare-muziejuje.

Projekto dalyviai turėjo daug įdomios veiklos, surengė ne vieną koncertą.

Sigito Šamborskio nuotraukos

Birželio 24-ąją dalyvauta ekskursijoje Kalvarijoje, vėliau aplankyta Jono Basanavičiaus tėviškė Ožkabalių kaime, kur surengta kultūrinė programa, o joje pasirodė folkloro kolektyvai iš Lietuvos ir Lenkijos. Vakare visi dalyviai išvyko į kaimyninę Lenkiją, kur paskutinę projekto dieną turėjo ekskursiją po Punsko valsčių, o vėliau dalyvavo Suvalkų krašto lietuvių kolektyvų sąskrydyje prie Galadusio ežero. Čia iš viso pasirodė net 22 kolektyvai – 20 iš šio krašto bei du iš Lietuvos – Vilniaus Mokytojų namų žemaičių folkloro ansamblis „Tyklė“ ir Kauno folkloro ansamblis „Likužė“.

S.Šamborskis sakė, kad rengiant projektą buvo numatytas ir Karaliaučiaus krašto lietuvių dalyvavimas, bet dėl karo Ukrainoje teko keisti pradinius sumanymus ir į veiklas vietoj to krašto lietuvių įtraukti Punsko ir Seinų krašto lietuvius. Projektą parėmė Lietuvos kultūros taryba, paramą skyrė ir Čikagoje veikiantis Lietuvių fondas.

DŽ informacija

Paroda apie Mažosios Lietuvos moteris

Balandžio 23 dieną Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje Klaipėdoje vyko renginys, skirtas rašytojos Ievos Simonaitytės 125-osioms gimimo metinėms.

Lankytojai čia buvo kviečiami į parodos „Mažosios Lietuvos moterys ir jų kraitis. Audimas, siuvinėjimas, siuvimas“ pristatymą. Šioje parodoje eksponuojami 2014–2022 metais muziejaus fondus papildę šišioniškių rankdarbiai, kurie yra ne tik liaudies meno pavyzdžiai, bet ir skaudžios Klaipėdos krašto istorijos liudytojai. Gausiai fotografijomis iliustruotuose stenduose – septynios šeimų istorijos, atsakančios į klausimus: kas buvo šios moterys ir koks likimas palietė jų šeimas.

Parodos herojės – žvejų, būrų dukros, vėliau tapusios pasiturinčių ūkininkų žmonomis. Tarp jų – ir lietuvių teisėjo žmona. Laikas, kurį tuo metu teko pragyventi, buvo paženklintas nacių, o vėliau ir sovietų įžengimo į Klaipėdos kraštą. Jos kentėjo už tai, kad kalbėjo savo motinų kalba. Buvo tylios ir uždaro būdo... Prisimini- mais apie savo šeimų moteris renginio metu dalinasi dr. Helmutas Arnašius, Irena Ungaro, Renata Lukošūnienė, Helmutas Lotužis. Taip pat renginyje dalyvavo ir įvairius vertingus eksponatus muziejui perdavę artimieji.

Lietuvinkų kultūros mylėtojai muziejuje galėjo pasižiūrėti pirmą kartą rodomą muziejinkų kartu su Valdu Ramanausku sukurtą filmą „Ievos Simonaitytės būties ženklai Vanaguose“. Renginyje dalyvavo ir evangelikų liuteronų kunigas, Šilutės, Vanagų, Ramučių parapijų klebonas Remigijus Šemeklis bei Vanagų evangelikų liuteronų parapijos pirmininkas Manfredas Sprogys.

Rengėjų informacija ir nuotraukos

Paroda „Mažosios Lietuvos moterys ir jų kraitis. Audimas, siuvinėjimas, siuvimas“. MLIM, 2022.

Šviesios atminties lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ narė Milda Anamarija Gerlinda Aušrienė (gim. Dugniūtė) (1944.03.06–2020.11.04) su vyru Jurgiu Aušra muziejui perduoda savo mamos Anos Dugnienės (1916–2002) austas ir siuvinėtas staltieses bei kitus rankdarbius. MLIM, 2019.

Anikės Genienės (1905–1986), kilusios iš Trušelių kaimo staltiesė su gotišku šriftu išsiuvinėta monograma „AG“.

„Prūsų ir Mažosios Lietuvos praeities ženklai“ keliauja po Lietuvą

Klaipėdoje, Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje iki liepos pradžios veikia dailininkės Evos Labutytės estampų ir ekslibrisų paroda. Iš Šilutės rajono kilusi dailininkė gyvenimą ir kūrybą yra paskyrusi Mažosios Lietuvos kultūrai, prūsų istorinei atminčiai įamžinti. Estampų ir ekslibrisų paroda „Prūsų ir Mažosios Lietuvos praeities ženklai“ tarsi grįžo namo – iš Šilutės rajono kilusi dailininkė visą kūrybinį kelią buvo paskyrusi šiam kraštui, nors gyvena ir kūrė Vilniuje.

Visas kūrėjos gyvenimas buvo skirtas Mažosios Lietuvos kultūrai, jos šviesuoliams ir prūsų istorinei atminčiai įamžinti. Siekis prikelti išnykusios iš Europos žemėlapiu vienos baltų genties atminimą išskyrė ją iš kitų savo kartos grafikų. Remdamasi senoviniais artefaktais – žemėlapiiais, krikštais, archeologų aptiktais keramikos, papuošalų bei kitais radiniais, dailininkė kūrė grafikos kūrinių kompozicijas ir stengėsi meno formomis prikelti iš už-

maršties kraštą, kuriame pati gimė ir užaugo. Suradusi savitą, simboliškai pagrįstą tragišką prūsų likimą išreiškiančią plastinę kalbą, ji sukūrė vizualųjį paminklą išnykusiai tautai ir Mažosios Lietuvos praeičiai.

„Labai daug draugų turėjo iš šito krašto ir tokią trauką jautė. Ir aišku, ta istorija šio krašto irgi labai domėjosi, ir turbūt pati būdama tokia jautri asmenybė, negalėjo nereaguoti į tą tokią, sakyčiau,

kilnią, bet tragišką, šio krašto, Mažosios Lietuvos, prūsų tą praeitį“, – pasakojo dailininkės sūnus Kęstutis Vanagas.

Pasak sūnaus, dailininkė jautė pareigą savo kūryba įamžinti šio krašto kultūrinį palikimą. Parodoje eksponuojami estampų ciklai „Prūsų atminimui“, „Kelionė po prūsų žemę“, „Runų raštai“, daugybė ekslibrisų remiasi istoriniais šaltiniais.

„Tai, ką randa archeologai, tai, kas yra muziejuose, tai, kas yra archyvuose, jai buvo labai svarbu, ir tai, kas yra išlikę dainose, giesmėse, tautosakoje, literatūroje“, – teigė dailėtyrininkė Nijolė Tumėnienė.

Kiekvienai temai dailininkė kruopščiai ruošdavosi – daug skaitydavo, buvo labai atidi detalėms. Žemės spalvų grafikos kūrinių E. Labutyte siekė prikelti išnykusios baltų genties atminimą.

„Žuvusi kultūra, kurią reikia atkurti, atkurti jos vaizdą, kad suprastų žmonės, kokie buvo dievai, kokie buvo simboliai netgi tikėjimo, pagoniško tikėjimo – tai buvo labai svarbu. Ir kokia buvo ta kultūra – būtent tai, kad buvo raš-

E. Labutytės darbai

tas, buvo keramika aukšto lygio ir buvo juvelyrika aukšto lygio“, – aiškino N. Tumėnienė.

E. Labutytė buvo žinoma ne vien kaip menininkė, bet ir kaip aktyvi visuomenininkė. Ją buvo galima sutikti parodų atidarymuose, kraštotyros ekspedicijose Šilutės ir Klaipėdos apylinkėse, besirūpinančią Klaipėdos krašto iškilių žmonių kapais ar Martyno Jankaus muziejaus steigimo reikalais. Eva Labutytė – viena lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ steigėjų, tarptautinių parodų „Krikštai mene“ ir „Kurėnų vėtrungės“ sumanytoja ir rengėja. Taip pat rūpinosi Mažosios Lietuvos enciklopedijos rengimu, Liuteronų parapijos Vilniuje atkūrimu.

E. Labutytė (1938–2003) gimė Šilutės r., Begėdžių k. Mokėsi Plikiuose, Klaipėdoje. 1967 m. baigė Lietuvos valstybinį dailės institutą (dabar – Vilniaus dailės akademija). Gyveno ir kūrė Vilniuje. Nuo 1968 m. dailininkė dalyvavo Lietuvos ir užsienio šalių dailės parodose. Yra sukūrusi per 400 įvairių grafikos darbų (estampų, miniatiūrų) bei daugiau kaip 300 ekslibrisų. Geriausiais laikomi ir šioje parodoje eksponuojami estampų ciklai „Prūsų atminimui“ (1988), „Kelionė per prūsų žemę“, „Runų raštai“ ir „Palikimas“ (1998).

Eva Labutytė yra Sidabrinės nendrės (Šilutė, 1994), tarptautinės prūsų ir prūsų bičiulių draugijos „Tolkemita“ (Vokietija, 1998), rašytojos Ievos Simonaitytės (Agluonėnai, Klaipėdos r., 2000), dr. Genovaitės Kazokienės vaizduojamojo meno fondo (Vilnius, 2001) premijų laureatė.

Menininkės valia dalis darbų bus perduoti Mažosios Lietuvos istorijos muziejui. Parodą vėliau planuojama eksponuoti Šilutėje, Juodkrantėje, kitamet – ir Vilniuje.

Parodos rengėjų informacija ir nuotraukos

Paminėtas Vydūno jaunimo fondo 70-metis

Jungtinėse Amerikos Valstijose, Lemonte esančiame Pasaulio lietuvių centre (PLC), Lietuvių fondo salėje vyko ypatinga įrenginys buvo paminėtas Vydūno jaunimo fondo (VJF) 70-metis. Šį minėjimą moderavo VJF valdybos pirmininkė fil. Vida Brazaitytė. Renginio meninė programa „Dainuojanti revoliucija“, kurią atliko ukrainietiškas vėliavėles segintys kamerinio choro „Ave Musica“ ir Lietuvių meno ansamblio „Dainava“ dalyviai, buvo skirta palaikyti brolius ukrainiečius, kovojančius už laisvę vasario 24 d. prasidėjus Rusijos invazijai į Ukrainą.

„Lietuvių tauta yra maža. Jai itin reikalinga eiti su kūrybos žengimu. Todėl ir visas mūsų darbas turėtų būti pasistengimas sužadinti mūsų aukščiausiasias žmoniškumo galias. Tatai turėtų būti mūsų žvaigždė, į kurią atsižiūrime kurdami tautinį savo gyvenimą.

Koks iššūkis 1952 metais susikūrusiam Vydūno jaunimo fondui, iš pradžių pasivadinusiam Dr. Vydūno vardo šalpos fondu, kurio tikslas, buvo ir dar yra po 70 gyvavimo metų, remti ne tik studijuojančius lietuvius skautus, gyvenančius Tėvynėje ir už Tėvynės ribų, bet ir išlaikyti tautinį sąmoningumą bei remti tautinės kultūros išlaikymą ir ugdymą. Sveikinu visus, atvykusius į Vydūno jaunimo fondo 70-mečio jubiliejų!“ – prasidėjus renginio oficialiajai daliai į susirinkusiuosius kreipėsi VJF valdybos pirmininkė fil. V. Brazaitytė.

Po Palaimintojo Jurgio Matulaičio misijos direktoriaus kunigo Vaido Lukoševičiaus, SJ invokacijos tylos minute buvo pagerbti mirę Vydūno jaunimo fondo steigėjai, nariai ir rėmėjai bei tie, ku-

rie per paskutiniuosius metus iškeiliavo Anapilin.

„Aš iš lietuvių tautos laukiu, kad ji vykdytų žmogaus ir tautos gyvenimo prasmę, tai esti, kad ji siektų aukštesnio, kilnesnio žmoniškumo“, – pranešimą apie Vydūno jaunimo fondo istoriją pradėjo VJF valdybos pirmininkė fil. V. Brazaitytė. Pasak valdybos pirmininkės, Vydūno vardas jaunimo fondui parinktas neatsitiktinai. Skautų akademikų vadovaujamas fondas siekė ir siekia kiek įmanoma aktyviai dirbti ir remti kitų narių darbą skautų ir skaučių vienetuose, o svarbiausia – remti lietuvių studentų studijas.

Šalpos mintį ugdyti pradėjo du studentai – senjorai Algirdas Stepaitis ir Albertas Vengris. Pradžiai buvo kukli – sukaupta 300 dolerių. Šiandien fonde – du milijonai dolerių. Fondas skyrė paskolas, kurios buvo gražinamos, kad kiti studentai galėtų pasinaudoti jomis, parėmė per 220 studentų, išleido arba parėmė per 50 mokslinio ir kultūrinio pobūdžio leidinių ir žurnalų, įteikė 24 metines premijas pasižymėjusiems skautams akademikams ir Lietuvių skautų sąjungos veikėjams bei parėmė nemažai kultūrinių ir mokslinių projektų ir suvažiavimų.

2010 metais Vydūno jaunimo fondas įkūrė naujas stipendijas studijuojančiam lietuvių kilmės jaunimui – tiek Lietuvoje, tiek Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje, Europoje ir Australijoje. Kiekvie-

nais metais fondas teikia per 100 stipendijų studentams, skiria per 130 000 dol. lavinti vadovus bei remti mokslo suvažiavimus ir seminarus, spausdinti skautiškus leidinius, žurnalus ir laikraštėlius bei skiria paramą įvairiems mokslo ir kultūros renginiams.

„Vydūno jaunimo fondas gyvuoja 70 metų mūsų dosniųjų aukotojų ir rėmėjų dėka, – pristatydamas VJF steigėjus, narius ir rėmėjus į renginio dalyvius kreipėsi naujai išrinktas VJF tarybos pirmininkas fil. dr. Robertas Vitas. – Be jų fondas nebūtų sulaukęs šio gražaus jubiliejaus“. Ypač dėkojame tiems aukotojams, kurie paaukojo pinigų įkurti šeimos narių vardines stipendijas, kiekvienais metais suteikiančias paramą Lietuvos universitetuose studijuojantiems skautams, – pabrėžė VJF tarybos pirmininkas.

Renginyje pagerbta ilgiau nei 45-erius metus Vydūno jaunimo fonde įvairias pareigas ėjusi fil. Jūratė Variakojienė. Ji gimė Lietuvoje, Kėdainiuose, į Ameriką atvyko 1949 metais. Fil. J. Variakojienė – buvusi VJF tarybos narė, valdybos sekretorė, pirmininko pavaduotoja, vicepirmininkė, ryšininkė su visuomene.

„Dalinuosi Vydūno draugijos buvusio pirmininko Tomo Staniko žodžiais, – prasidėjęs meninei renginio daliai kalbėjo valdybos pirmininkė fil. V. Brazaitytė, – Jau trys dešimtmečiai kaip Lietuva vėl nepriklausoma ir laisva tautų bendrijoje. Bet šiandien regime, kad nepriklausomybė, netgi nemažų tautų, yra trapi ir pažeidžiama. O lietuvių tauta maža, ir gyvena ji ant slenksčio tarp Rytų ir Vakarų, ir ją jau daug kartų trypė ir naikino nedraugiškos galybės. Išlikome, pakilome“.

Straipsnis parengtas remiantis Živilės Gurauskienės publikacija, kuri buvo spausdinama "Vorutoje".

Minimi rašytojos Ievos Simonaitytės metai

Akademikas Domas Kaunas skaito savo pranešimą

2022-ieji Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu yra paskelbti Ievos Simonaitytės metai. Minint lietuvių literatūros klasikės gimimo 125-ąsias metines, Mažosios Lietuvos metraštininke tituluojamos rašytojos jubiliejui skirtą vakarą balandžio 7 d. Lietuvos mokslų akademijos Didžiojoje salėje Vilniuje surengė LMA skyrius „Mokslininkų rūmai“, Humanitarinių ir socialinių mokslų skyrius ir VšĮ „Rašytojų klubas“.

Aldona Daučiūnienė, Žydronė Kolevinskienė ir Domas Kaunas klausosi Birutės Mar skaitomų Ievos Simonaitytės „Viliaus Karaliaus“ ištraukų
Kęstučio Puloko nuotraukos

Įžangos žodžiu vakarą pradėjo „Mokslininkų rūmų“ vadovė Aldona Daučiūnienė. Aktorė Birutė Mar įtaigiai paskaitė „Viliaus Karaliaus“ ištraukų. Ievos Simonaitytės (1897–1978) gyvenimą ir kūrybą apžvelgė VDU dėstytoja literatūrologė Žydronė Kolevinskienė ir knygotyrininkas, ilgametis Mažosios Lietuvos tyrinėtojas, akademikas Domas Kaunas.

Pastarasis Ievos Simonaitytės biografiją perteikė gretindamas su švedų rašytoja, Nobelio literatūros premijos laureate Selma Lagerlof. Atkreiptas dėmesys, kad iki šiol plačiau dar nenagrinėta visuomeninė Ievos Simonaitytės veikla. Rašytojai dedikuoti metai turėtų prisidėti įprasminant jos atminimą bei įgalinant tolesnę kūrybos sklaidą.

Susirinkusieji galėjo įsigyti 2017 m. išleistą Domo Kauno sudarytą knygą „Aš esu Etmės Evė: Ieva Simonaitytė amžininkų liudijimuose“.

DŽ informacija

Lietuvos ir išeivijos evangelikų liuteronų

Prieš 120 metų, 1902 m. balandžio 19 d. Lamsočiuose (Kiškių vls., Šilokarčemos aps.) gimė Adomas Gelžinius, Mažosios Lietuvos ir išeivijos visuomenės veikėjas, spaudos bendradarbis, evangelikų liuteronų kunigas, paskutinis Nepriklausomos Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios Konsistorijos viceprezidentas, Lietuvių sinodo senjoras, išeivijos Lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčios Garbės senjoras.

Adomas Emilis Gelžinius gimė apsišvietusių ūkininkų Martyno ir Ilžės Gelžinių šeimoje. Užaugo Priekulės parapijos Venckų kaime, kuriame tėvai įsigijo 20 ha ūkį su malūnu, mokėsi Venckų liaudies mokykloje, buvo Priekulės jaunųjų draugijos „Viltis“ ir evangelikų liuteronų parapijos dūdų orkestro narys, vaidino jaunimo būrelyje.

Po Pirmojo pasaulinio karo jis lankė Priekulėje įsteigtus lietuvių kalbos, o 1926 m. Klaipėdoje – kunigo dr. Viliaus Gaigalaičio nuo 1921 m. organizuotus brandos kursus, kuriais lietuvininkų jaunimas rengtas aukštesniems mokslams.

Išlaikęs brandos atestato egzaminus, surinkimininkų tėvų skatinamas, A. Gelžinius 1927 m. pradėjo studijas Lietuvos universiteto Evangelikų teologijos fakultete Kaune. Humanitariniame fakultete klausėsi pedagogikos, psichologijos, filosofijos paskaitų. 1928 m. buvo išrinktas studentų draugijos „Mažoji Lietuva“ pirmininku. Dar studijuodamas tarnavo Batakių evangelikų liuteronų parapijos vikaru (1929 m.), Žvyrių (Skirsnemunės) parapijos administrato-

Garbės senjoras kunigas Adomas Gelžinius

riumi, kartu aptarnavo ir Sudargo parapiją (1930 m.).

1930 m. rugpjūčio 26 d. A. Gelžinius vedė iš Virbalio kilusią Martą Hakaitę (1901–1981), užaugusią gausioje pasiturinčio ūkininko, Virbalio evangelikų liuteronų parapijos tarybos nario Hermano Hako (1865–1941) šeimoje. Susilaukė dukters Tamaros Rūtos (1931–2019).

Baigęs studijas VDU (diplominio darbo tema „Surinkimų įsigalėjimas Mažojoje Lietuvoje ir jų reikšmė bažnyčios, politiškame ir tautiškaime gyvenime“), A. Gelžinius 1931 m. birželio 7 d. Kaune buvo iššventintas kunigu (VDU diplomą įteiktas 1931 m. birželio 9 d.). 1931–1941 m. jis buvo Kretingos evangelikų liuteronų parapijos klebonas, kartu aptarnavo Palangą, Būtingę, Gargždus, Darbėnus, Švėkšną, Telšius, dėstė tikybą Klaipėdos amatų mokykloje, o nuo 1936 m. skaitė tikybės dėstymo metodikos kursą Klaipėdos pedagoginio instituto studentams.

Institutas 1939 m. kovo 23 d. perkeltas į Panevėžį, o tą pačių metų lapkričio 27 d. – į Vilnių.

1937 m. gruodžio 19 d. Kaune sušauktame Lietuvių evangelikų liuteronų sinode kunigas A. Gelžinius buvo išrinktas LELB Lietuvių sinodo senjoru ir Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios Konsistorijos viceprezidentu. Šias pareigas ėjo iki 1941 m. sausio pabaigos, kai faktiškai visa Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vadovybė iš sovietų okupuotos Lietuvos pasitraukė į Vokietiją, paskutiniame Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios

Konsistorijos posėdyje 1941 m. sausio 31 d. pavedusi Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčiai vadovauti Lietuvoje pasiliekančiam kunigui Erikui Leijeriui (1906–1951), paskyrusi šį naujuoju visos bažnyčios senjoru (vyskupu).

Pasitraukęs į Vokietiją, A. Gelžinius kunigavo Prašnico (vok. *Praschnitz*) parapijoje, pietryčių Prūsijoje (dab. *Pšasnyšas*, Mazovijos vaivadija, Lenkija), 1943 m. buvo paimtas į kariuomenę. Po karo rūpinosi sielovada pabėgėlių stovyklose Vakarų Vokietijoje, su Fricu Šlenteriu (1905–1986) Liubeke 1947 m. leido vieną pirmųjų tremtinių lietuvių evangelikų laikraščių „Evangelikų kelias“. Jis svariai prisidėjo organizuojant išeivijos Lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčią, buvo jos vyriausiosios tarybos ir šios prezidiumo narys, 1967 m. išrinktas išeivijos bažnyčios Garbės senjoru. Aktyviai bendradarbiavo „Keleivyje“, „Svetyje“, „Lietuvos pajūryje“, „Mūsų sparnuose“ ir kituose išeivijos

vadovas kunigas Adomas Gelžinius

vijos leidiniuose, o taip pat Vokietijos bažnytinėje spaudoje.

Iki pensijos 1969 m. A. Gelžinius kunigavo Vokietijos bažnyčios parapijose Žemutinėje Saksonijoje: Voltvyše, Veltheime ir Braunšveige (*Woltwiesche, Veltheim-Ohe, Braunschweig*), papildomai aptarnaudamas išeivijos lietuvių evangelikų liuteronų parapijas. Iki 1986 m., kol leido sveikata, reguliariai bent kartą per mėnesį laikė lietuviškas pamaldas, daugiausia Zalcgiteryje-Lēbenšte (Salzgitter-Lebenstedt).

Daugiau nei trisdešimt metų kunigas Adomas Gelžinius dalyvavo kasmečiuose Pasaulio Liuteronų Sąjungos vokiečių nacionalinio komiteto suvažiavimuose, kuriuose drauge su estų, latvių, vengrų ir lenkų išeivijos bažnyčių delegatais atstovavo sovietų pavergtų šalių liuteronams. Lankėsi ir išeivijos evangelikų parapijose už Atlanto. 1974 m. Braunšveige išleido vertingą studiją vokiečių kalba „Lietuvos liuteronų bažnyčia“ („Lutherische Kirche Litauens“).

Sulaukęs aštuoniasdešimt šešerių, po sunkios ir varginančios ligos A. Gelžinius mirė 1988 m. birželio 22 d. Braunšveigo ligoninėje. Birželio 28 d. Jis buvo iškilmingai palaidotas Veltheimo, kuriame buvo kunigavęs beveik septyniolika metų, kapinėse šalia žmonos. Atsisveikinti su velioniu į kapines susirinko apie šimtas žmonių, laidotuvių apeigoms vadovavo kunigo A. Gelžiniaus įpėdinis Braunšveigo Šv. Tomo evangelikų liuteronų parapijoje kunigas Akselis Langas ir išeivijos lietuvių evangelikų liuteronų kunigas Fricas Skėrys iš Manheimo. Laidotuvėse dalyvavo aštuoni kunigai, Vokietijos ir išeivijos

bažnytinių organizacijų atstovai, tarp jų išeivijos kunigas Martynas Klumbys iš Bensheimo ir velionio žmonos sūnėnas kunigas Alfredas Franckaitis iš Vėrbleko. Paguodos

žodžius šeimai ir artimiesiems perdavė Lietuvos ir išeivijos evangelikų liuteronų bažnyčių vadovai.

Kęstutis Pulokas

1940 m. liepos 28 d. Tauragės evangelikų liuteronų bažnyčioje buvo išventinti Jonas Viktoras Kalvanas (1914–1995) ir Ansas Trakis (1912–1986). Abu ateityje taps vyskupais – A. Trakis išeivijoje (1984–1986 JAV, nuo 1948 m. buvo išeivijos bažnyčios vicesenjoras), o J. Kalvanas Lietuvoje (1971–1976–1995). Naujųjų kunigų ordinacijai Tauragėje vadovavo tuometiniai Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios tautinių sinodų vadovai – kunigai senjorai, sėdi iš kairės: Arnoldas Laukozilis (latvių), Paulius Tittelbachas (vokiečių) ir Adomas Gelžinius (lietuvių). Stovi kairėje kun. J. Kalvanas, dešinėje kun. A. Trakis, per vidurį – Batakių evangelikų liuteronų parapijos klebonas ir Tauragės evangelikų liuteronų parapijos antrasis kunigas Adolfas Keleris (1906–1983), būsimasis išeivijos Lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčios senjoras (Vokietijoje, 1948–1980; kunigu išventintas Batakiuose 1936 m. vasario 9 d.).

Su Donelaičio vardu per gyvenimą Kybartų K. Donelaičio gimnazijai – 110

Jis buvo žodis.

O dabar – paminklas,

Kurį ir žemei nesunku laikyti,

Kurį ir mums mylėti nesunku.

(Just. Marcinkevičius)

Kur kitur, jei ne mokykloje labiausiai į širdį įkrinta pirmieji Kristijono, ir apie jį, žodžiai. O jei dar ta mokykla ypatinga, jei ji vienintelė Lietuvoje išdidžiai ir garbingai neša Poeto vardą. Ir tūkstančiai baigusią šią mokslo šventovę pelnytai didžiuojasi, jog pirmąsias žinias įgijo čia, Kybartų gimnazijoje, ir kad čia pirmą kartą išgirdo: „Jau saulelė vėl atkopdama budino svieta...“ Taip gimnazistus budino ir budina lietuviškas žodis, išėjęs iš pirmojo mūsų Poeto lūpų.

Balandžio 8 d. į jubiliejinę gimnazijos popietę rinkosi buvę ir esantys moksleiviai, darbuotojai ir svečiai, tarp kurių buvome ir mes, Marijampolės K. Donelaičio draugijos atstovai. Buvome pakviesti ne tik todėl, kad mus jungia Donelaičio vardas, bet ir todėl, kad nuo didžiojo Poeto jubiliejaus vaisingai, prasmingai bendraujame talkose Tolminkiemyje (šiuo metu jau tik buvusiose, bet tikime, kad dar lankysimės ir skaitysime donelaitišką žodį jo bažnyčioje), konferencijose, olimpiadose, konkursuose, o nuo 2018 m. nemaža grupė gimnazijos mokytojų ir darbuotojų yra mūsų draugijos nariai.

Gimnazija savo jubiliejų šventė du kartus, o jei peržvelgtume renginius, įvykius, tai ir visi metai buvo paskirti šiai gražiai datai paminėti. Tai ir tapybos darbų parodos, kurias turėjome progą apžiūrėti atvykę į renginį – popietę

Gimnaziją jubiliejaus proga sveikina šių eilučių autorė.

Asmeninio archyvo nuotraukos

moksleiviams „Atrandu mokyklą iš naujo“. Kaip sakė mokyklos direktorius Saulius Spangevičius, pradėdamas šventę - *šis minėjimas labiau skirtas gimnazijos mokiniais, nes jie yra svarbiausia bendruomenės dalis, bet paprastai per šventes sulaukianti mažiausiai dėmesio.*

Įdomiai vyko šventė pagal mokytojos ekspertės Nijolės Černauskienės ir moksleivių parengtą scenarijų apie tarpukario Kybartų mokyklą; tai buvusio mokyklos direktoriaus Viktoro Katiliaus romano „Akvariumas patrankos koserėje“ inscenizacija. Vėliau buvo demonstruojami trumpi, moksleivių kurti filmukai apie gimnazistų savanoriškas veiklas. Renginys

buvo papildytas muzikiniais kūriniais ir sveikinimais.

O gegužės 6 d. Kybartų kultūros centre ši proga bus paminėta dar kartą ir jau daug masiškesne švente, į kurią susirinko penkios Kybartuose veikiančios ugdymo įstaigos, besidalijančios bendra istorija. Visos jos išaugo iš prieš 110 metų įkurtos caraičio Aleksejaus berniukų gimnazijos (plačiau apie mokyklos istoriją galima paskaityti gimnazijos svetainėje ir Santakos internetiniame puslapyje <https://www.santaka.info/?sidx=65386>).

Renginį vedė dvi gimnazistės. Skaidrėse buvo pateikta senoji mokyklos istorija, peržvelgtos 110 metų laikotarpio svarbiausias Kybartų mokyklos datos ir Kris-

tijono Donelaičio vardo suteikimas VII-ajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje (1964). Kaip paminėjo marijampoliečių draugijos atstovas Šarūnas Sėjūnas, jam įstrigo aukštos savivertės mokyklos direktoriaus S. Spangevičiaus mintis: *Žmogus, užaugęs Kybartų gimnazijoje, žėri gražiausiomis pasaulio spalvomis...* O apie ugdymo įstaigų džiaugsmus ir kai kuriuos apgailestavimus dėl mažėjančio moksleivių skaičiaus kalbėjo jų vadovai. Renginio mozaiką (vaikų lopšelių-darželių „Kregždutė“ ir „Ažuoliukas“, „Saulės“ progimnazijos, Kristijono Donelaičio gimnazijos bei „Rasos“ mokyklos ugdytinių pasirodymai) praturtino iškilminga muzika – tai Donato Ziegoraičio vadovaujamas pučiamųjų instrumentų orkestras „Kybartai“.

Pabaigti pamąstymus apie mokyklos jubiliejų norisi vėl prie jos sugrįžtant. Tuo labiau, kad mokykla turi įdomią patirtį: „Kristijono Donelaičio gimnazija visada garsėjo tuo, kad gambiausius savo mokinčius skatina pinigineis premijomis. Tai – unikalus atvejis visoje šalyje. Ne vienus metus gimnazistams teikiamos Pasaulio kybartiečių draugijos mokslininkų, taip pat Algirdo Karaičio, Algimanto ir Romo Kezių, Tėvų komiteto, Kęstučio Lukoševičiaus, Genios, Juozo ir Mindaugo Jurkynų, Ramūno Valioko, Kybartų seniūnijos, Dominiko Paužos bei Algirdo Ravaičio, Aliaus Vilimaičio ir Mindaugo Giedraičio įsteigtos premijos ar vienkartinės stipendijos“ (<https://www.santaka.info/?sidx=65386>)

Taip su Donelaičio vardu per gyvenimą žingsniuoja Jo vardo gimnazija!

Vida Mickuvienė,
Marijampolės Kristijono
Donelaičio draugijos
pirmininkė

Esperantininkui, Mažosios Lietuvos žinovui ir tyrinėtojiui Vytautui Povilui Šilai – 85-eri

V.P. Šilo nuopelnai ir atlikti darbai Mažosios Lietuvos srityje aprašyti ankstesniuose laikraščio ir žurnalo „Donelaičio žemė“ numeriuose, tad šį kartą siūlome Lietuvos esperantininkų sąjungos valdybos pirmininko Povilo Jegorovo sutrumpintą straipsnį (pilną versiją skaitykite www.voruta.lt) apie jį kaip esperantininką.

Birželio 29 d. žinomam Lietuvos esperantininkui, Mažosios Lietuvos žinovui ir tyrinėtojiui, aktyviam visuomenės veikėjui Vytautui Povilui Šilai sukako 85-eri. Gražus jubiliejus ir puiki proga apžvelgti jo gyvenimo kelią ir nuveiktus darbus.

Vytautas Šilas gimė 1937 metais birželio 29 d. Šiauliuose. Nuo 1948 m. gyvena Vilniuje. 1967 m. baigė Vilniaus universiteto Fizikos fakultetą ir įgijo radiofiziko profesiją. Ilgus metus dirbo tuometinėje Radijo komponentų gamykloje, vėliau tapusioje AB „Vingis“.

Nors Vytautas Šilas buvo inžinierius ir neturėjo humanitarinio išsilavinimo, tačiau daugiausiai nuveikė būtent humanitarinėje

sirtyje. Visą gyvenimą jį lydėjo ir tarpusavyje konkuravo dvi veiklos ir netgi dvi aistros – t.y. tarptautinė Esperanto kalba ir Mažoji Lietuva. Ir labai sunku pasakyti, kurioje srityje jis nuveikė daugiau. Abiejose – nuopelnai milžiniški.

Šiame straipsnyje apžvelgsiu tik vieną Vytauto Šilo veiklos pusę – esperantiškąją.

Vytautas Šilas tarptautine Esperanto kalba susidomėjo 1956 metais, radęs tarp savo dėdės Antano Šilo knygų Adolfo Klimo Esperanto kalbos vadovėlį. Nuo to laiko tarptautinė Esperanto kalba ir esperantininkų veikla jį lydi nuolat.

Lietuvos esperantininkai turėtų džiaugtis ir didžiutis savo gretose turėdami tokį žmogų. Jam išstisus dešimtmečius teko dirbti tais nelimtais tarybiniais laikais, kuomet užsiimti esperantininkų veikla buvo labai nedėkingas dalykas. Nes 1940 metais kartu su okupacija į Lietuvą atėjo ir neigiamas šleifas apie Esperantą ir esperantininkus. Blogiausiu atveju tai buvo taip vadinami liaudies priešai, o geriausiu – minkšti disidentai ir įtartini asmenys. Esperantininkai buvo tik toleruojami, jokių būdų jų veikla nebuvo skatinama, o visai ribojama.

Tokiomis aplinkybėmis Vytautui Šilai ir jo kartos žmonėms teko dirbti, kartais panaudoti mažas ir dideles gudrybes, laviruoti, kad nebūtų pakenkta ir taip oficialiai nemėgiamam esperantininkų sąjūdžiui. Buvome lojalūs valdžiai ne dėl to, kad tai mums patiko, o tam, kad galutinai nesužlugdytume ir taip dirbtinai slopinamo esperantininkų sąjūdžio.

„Donelaitis. Klaipėda. Sausio 1-oji“ – duoklė

„Donelaičio žemės“ praėjusiam numeryje jau rašėme, kad šiemet kovo viduryje Klaipėdos miesto savivaldybės I. Kanto viešosios bibliotekos Pempininkų padalinėje surengtas konkurso „Klaipėdos knyga 2021“ renginys – fotoalbumo „Donelaitis. Klaipėda. Sausio 1-oji“ pristatymas. Šį fotoalbumą išleido „Eglės“ leidykla, o jo sudarytojas yra žurnalistas, poetas ir fotografas klaipėdietis Antanas Stanevičius.

Naujasis fotoalbumas skirtas prasmingai ir romantiškai klaipėdiečių tradicijai kasmet pagerbti Kristijono Donelaičio gimtadienį sausio pirmąją dieną 12 valandą. Sueigos, prasidėjusios dar 1989-aisiais, pastaraisiais metais tampa vis gausesnės, turiningesnės, nors joms buvo sutrukdžiusi koronaviruso pandemija. Knygoje nuolatiniai susirinkimų dalyviai pasisako apie Kristijono Donelaičio reikšmę jiems asmeniškai ir visai Lietuvai.

Fotoalbumė taip pat yra kompaktinė plokštelė su Kristijono Donelaičio kūryba, kurią deklamuoja Klaipėdos dramos teatro aktoriai, su Liudviko Rėzos tautosakiniu palikimu, dainuojamu Juodkrantės Liudviko Rėzos kultūros centro folkloro ansamblio „Aušrinė“.

Šis leidinys pretendavo į „Klaipėdos 2021 metų knyga“ nugalėtojos vardą kartu su dar 33 knygomis-nominantėmis. Ir nors nugalėtoju jis netapo, tačiau tai išties labai gražiai išleistas ir vertingas albumas. Skaitytojams siūlome pokalbį su **Antanu Stanevičiumi**.

- Kada ir kaip kilo idėja išleisti tokį albumą?

- Šviesios atminties Mažosios Lietuvos ir Zanavykų tyrinėtojas Bernardas Aleknavičius (1930–2020) jau nuo 1989 metų pradėjo kviešti Kristijono Donelaičio gimtadienį pagerbti sausio 1-ąją 12 valandą. Neklausyti jo buvo negalima, nors po Naujųjų metų sutikimo kartais ne taip jau paprasta iki vidudienio atsikelti, nusiprausti ir atvažiuoti prie Donelaičio paminklo.

Gerbėjų būrelis kasmet vis plėtėsi. Kas norėjo, tas galėjo pasisakyti, moksleiviai deklamavo „Metus“, skambėjo kanklės, aidėjo dainos. Kur jau tokiam renginyje nefotografuosi! Demokratėjant fotografavimo technikai – skaitmeniniams fotoaparatus, mobiliems telefonams – fotografais tapo bemaž visi sueigų dalyviai.

Aš pats vis kolekcionavau Sausio 1-osios susirinkimų prie Donelaičio nuotraukas, vis pagalvodamas, kad anksčiau ar vėliau jų gali prireikti. Panašiai, matyt, galvojo ir kiti mano kolegos ar bendraminčiai.

Signalas, kad tokį fotoalbumą reikia sudaryti ir išleisti buvo aktyvios Klaipėdos visuomenininkės

A. Stanevičius Tolminkiemyje.

Virginijos Jurgilevičienės skambutis. Jos vadovaujama „Eglės“ seniūnaitijos bendruomenė ir „Dangės“ bendruomenė, vadovaujama Liudvikos Kuzminčiūtės, jau keleri metai puoselėja mintis apie šios gražios tradicijos apibendrinimą, apie pagerbimą daugelio prie Donelaičio ateidavusių šviesuolių, kurie jau iškeliavę į Anapilį. Bendruomenės gavusios lėšų iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Klaipėdos miesto sa-

Asmeninio albumo nuotrauka

vivaldybės, tad esama finansinio pagrindo fotoalbumo atsiradimui.

- Kaip gimė leidinio struktūra, kaip rinkotės žmonės, kurie buvo pakalbinti?

- Pirmiausia pasvarsčiau, kurie Donelaičio gimtadienio sueigų lankytojai galėtų parašyti apie savo jausmus didžiajam poetui, apie mūsų tradicija tapusius spontaniškus susirinkimus. Daug galvoti nereikėjo: rašytojai, profesoriai, žurnalistai, menotyrininkai,

poetui ir jo atminimą puoselėjantiems žmonėms

visuomenininkai noriai parašė po straipsnį, o fotografai susiuntė nuotraukų.

Norėjosi priminti paminklo (skulptorius Petras Deltuva) atsi-radimą. Apie tai papasakojo Klai-pėdos miesto Garbės pilietis Va-lentinas Greičiūnas, tuomet dirbęs Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoju. Apie Bernardo Aleknavičiaus asmenybę, suaugusią su Donelaičiu, papasakojo žurna-listas Gediminas Pilaitis.

Širdis liepė prisiminti Tolmin-kiemį. Apie K. Donelaičio muzie-jų šiltai parašė kraštotyrininkas, Lietuvos draugas Jurijus Bardū-nas, gyvenantis Romintos girioje netoli Tolminkiemio. Jis atsiuntė šviežiausių nuotraukų iš sure-montuoto muziejaus. Kaliningra-do rašytojų sąjungos pirmininkas Borisas Bartfeldas parašė straipsnį „K. Donelaitis – tiltas per laikus ir erdves“. Jeigu visi dabartinės Kaliningrado srities gyventojai

būtų panašūs į B. Bartfeldą ir J. Bardūną, mums jokios grėsmės iš kaimynų nekiltų.

- Leidinyje labai daug puikių fotografijų, kas sukaupė toki turtingą archyvą?

- Kaip minėjau, fotografijos per daugelį metų susikaupė mano ir kolegų archyvuose, reikėjo jas at-rinkti, kad nesikartotų.

- Kas buvo sudėtingiausia su-darant albumą, ar visus suma-nymus pavyko įgyvendinti?

- Komponuoti toki fotoalbumą buvo didelis malonumas: visi au-toriai taip stengėsi, kaip visi noriai ir pakiliai renkasi prie Donelaičio sausio pirmąją, kuri yra ir Lietu-vos vėliavos diena.

- Kaip jūs pats vertinate idėją rinktis prie šio paminklo per po-eto gimtadienį ir tai, kad ji plinta ir į kitus miestus – Marijampolę, Vilnių, Šiaulius?

- Tai labai prasminga ir gražu! Sulaukęs brandaus amžiaus, aš

Donelaitį vis geriau suprantu ir jaučiu. Jis – tikra Dievo dovana Lietuvai. Matyt mūsų šalyje dau-gėja žmonių, kurie Donelaičio as-menyje mato tikrą deimantą.

- Albume yra ir kompaktinis diskas su aktorių skaitoma poe-ma „Metai“ ir kita poeto kūry-ba, taip pat dainomis iš „Metų“ leidėjo L. Rėzos tautosakos pali-kimo. Kaip gimė sumanymas tai pridėti prie albumo?

- Idėją pasiūlė aktorius Sigutis Jačėnas, kai paprašiau jo parašyti straipsnį į šią knygą. Manau, kad kompaktinė plokštelė lipse prilipo prie fotoalbumo: galima net ketu-rias valandas klausytis ir „Metų“, ir Mažosios Lietuvos dainų.

- Kokių dar leidinių, skirtų Mažajai Lietuvai ir jos asme-nybėms yra išleidusi Jūsų vado-vaujama „Eglės“ leidykla, kokių ateities planų turite?

- Esame išleidę ar ne dešimt Bernardo Aleknavičiaus knygų, Editos Barauskienės pasakojimus ir kronikas „Gyvasis lietuviybės kraujas“, „Kovingoji Ėvė“. Visas būtų galima pamatyti EGLĖS lei-dyklos interneto svetainėje www.egles-leidykla.lt

Kitąmet sukanka šimtas metų, kai Klaipėda ir jos kraštas tapo Lietuvos valstybės dalimi. Sunku įsivaizduoti Lietuvą be Klaipėdos, uosto, jūros, Neringos. Tai ir eko-nominis, ir dvasinis turtas, kuriuo mes, lietuviai, džiaugiamės. Tuo pačiu jaučiame pareigą pagerbti tuos Klaipėdos krašto lietuvinin-kus, kurie troško prisiglaudimo prie Lietuvos, stengėsi ir kovojo. Daugumai jų tai kainavo sveikatą ir gyvybę, kurią pasiglemžė Hitleris ir Stalinas. Tilžės Akto signatarai, jų dvasia, lietuviškos spaudos pir-meiviai – čia tiek įstabių istorijų, kurios turi būti pavyzdžiu mums!

A. Stanevičius Kaune, Maironio lietuvių literatūros muziejuje pristatant „Eglės“ išleistą rašytojos Editos Barauskienės knygą apie I. Simonaitę.

Algio Vaškevičiaus nuotr.

K. Donelaičio muziejui Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijoje – 50 metų

Šios gimnazijos K. Donelaičio muziejus, skirtas literatūros klasikui atminti, duris atvėrė 1972 metais. Zofija Karpavičienė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja, rinko medžiagą apie šią asmenybę. Dabar muziejumi rūpinasi mokytoja Loreta Latožienė su gimnazistais. Šiame muziejuje greta kitų eksponatų yra K. Donelaičio „Metai“ anglų, vokiečių, latvių, švedų, rusų, baltarusių, ukrainiečių, lenkų, kartvelų, vengrų, čekų, japonų, esperanto, ispanų ir prancūzų kalbomis.

Dar tais pačiais 1972 metais gimnazijos pirmojo aukšto vestibulyje buvo atidengtas Kristijono Donelaičio biustas (šiuo metu jis perkeltas ir laikinai pastatytas muziejaus pusėje). Lipdami laiptais į antrąjį Vytauto Didžiojo gimnazijos aukštą, pastebime vitražą, kuriame pavaizduotas K. Donelaitis. Vytauto Didžiojo gimnazijos antrojo aukšto vitražą 2012 metais gimnazijai padovanojo 17-oji dvilyktokų laida.

Vitražas su K. Donelaičio atvaizdu.

Gimnazijos K. Donelaičio muziejaus eksponatai.

Interneto nuotraukos

Šiai gimnazijai 1930 m. buvo suteiktas Vytauto Didžiojo vardas, 1934 m. buvo pastatyti gimnazijos rūmai. Antrojo pasaulinio karo metais gimnazija buvo evakuota į Palangą. 1955 m. tuometė pirmoji vidurinė mokykla buvo pavadinta K. Donelaičio vardu, kurį turėjo iki 1996 metų, kai tų metų balandžio 18 d. Klaipėdos m. valdyba nusprendė Kristijono Donelaičio gimnaziją pavadinti Vytauto Didžiojo vardu.

1972 m. mokyklos pirmo aukšto vestibulyje atidengtas jau minėtas skulptoriaus Petro Deltuvos sukurtas K. Donelaičio biustas, buvo įkurti K. Donelaičio, gimnazijos bei gamtos apsaugos muziejai. 1991 m. ant mokyklos fasado atstatyti Gedimino stulpai bei užrašas: „Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi“, 1995 m. mokyklai suteiktas gimnazijos statusas, o 1996-aisiais gimnazijai grąžintas Vytauto Didžiojo vardas.

Gimnaziją aukso medaliais baigė 18, sidabro – 38, su pagyrimu – 267 mokinių.

DŽ informacija

Ar ne laikas būtų atgaivinti Kristijono Donelaičio vardo premiją?

Poeto Antano Miškinio straipsnis „Būrų mokytojo, faktų poeto garbei“ („Kultūros barai“. 1971 m. liepa, nr. 7 (79). P. 54–55.), rašytas prieš 51 metus lieka aktualus ir įdomus šių dienų skaitytojams, Kristijono Donelaičio kūrybos populiarinimui.

2002 m. Klaipėdos miesto savivaldybės etnokultūros centras išleido garso įrašą-albumą „Jau saulelė...“, o vieša premjera įvyko 2013 m. – Klaipėdos universiteto profesorė humanitarinių m. dr. Dalia Kiseliūnaitė artėjant Klaipėdos krašto dienos (sausio 15 d.) minėjimui ir rengiantis lietuvių grožinės literatūros pradininko Donelaičio 300 metinėms (2014 m. sausio 1 d.) parengė scenarijų ir režisavo keturių dalių folkloro spektaklį „Jau saulelė“ pagal K. Donelaičio poemą „Metai“. Jis buvo daug kartų parodytas Klaipėdos ir kitų vietovių žiūrovams, atvežtas į Vilnių. Profesorė tuo neapsiribojo ir K. Donelaičio kūrinio tolimesniam populiarinimui socialiniame feisbuko tinkle įkūrė bei administruoja viešą grupę „Skaitome Donelaitį“.

2005 metais buvo įsteigta garbinga tarptautinė Kristijono Donelaičio premija Lietuvos ir Karaliaučiaus (Kaliningrado) srities kultūros veikėjui – 2006 m. ji įteikta rusų rašytojui Viačeslavui Karpenkai už publikuotus dviem kalbomis (lietuvių ir rusų) K. Donelaičio „Metus“ ir 2008 m. lietuvių rašytojui Rimantui Černiauskui už apsakymų knygą „Koridorių vilkas“, kurioje yra apsakymų skyrius apie K. Donelaitį. Kitų šios premijos laureatų ligi šiol nebuvo apdovanota.

Vytautas Gocentas

Būrų mokytojo, faktų poeto garbei

Antanas MIŠKINIS

Prieš daugelį metų teko var-tyti storą knygą: žymaus pereito šimtmečio prancūzų mokslininko Elizė Rekliau (Élisée Reclus, 1830–1905) geografiją [Visuotinė geografija (Géographie universelle. 1–19 t., 1875–94. – red. pasta-ba)]. Dabar aš tos knygos po ranka neturiu, bet, kiek atsimenu, mokslininkas apie mus, lietuvius, kalbėjo kaip maždaug apie buvusią tautą. (Tokia nuomonė Vakaruose tuomet buvo gana plačiai paplitusi.) Vis dėlto jis be kitų dalykų nenuitylėjo ir to, kad ši tauta davė žymų rašytoją Donelaitį ir paliko gražių liaudies kūrybos pavyzdžių. Ir ne vienas Rekliau kitados taip galvojo.

Tai prisimindami, norime pasakyti, kad Donelaitis, kad ir išgūlėjo apie 50 metų nespausdintas, paskelbus „Metus“, iš karto Europos kultūrininkų buvo pastebėtas ir reprezentavo mūsų tautą. Kurgi ne! Aštuonioliktame šimtmetyje, kada vyravo pseudoklasicizmas, o idilėse buvo vaizduojamos dažnai

grafaitės kaimiečių ir piemenėlių rūbais, Donelaitis švystelėjo kaip didelis ir labai savitas poetas, novatorius. Novatorius jau vien dėl to, kad, rašydamas hegzametru, t. y. forma, kuri antikinėje literatūroje buvo vartojama dievams, karaliams ir karžygiams apdainuoti, dainavo paprastų žmonių, būrų, kasdienybę ir gamtą įvairiais metų laikais ir dar kaip apdainavo – pamokydamas, pabardamas, pasijuokdamas, bet didžiudamasis jais ir užstodamas prieš ponus bei Prūsijos valdininkus.

Kartą, rašydamas apie mūsų poezijos kelius, įdomiai pasakė K. Binkis: „Mūsų poetinės tradicijos siekia giliau nekaip mūsų galingųjų kaimynų tradicijos... Puškinas ir Mickevičius gimė tik keletui metų praėjus po to, kai Lietuva jau buvo netekusi savo didžiojo poeto. Ir jeigu lenkai randa nuostabų panašumą tarp kai kurių „Pono Tado“ ir „Metų“ vietų, tai mes neturime jokio pagrindo įtarti Donelaitį pasiskolinus ką iš Mickevičiaus...“ („Literatūros naujienos“ 1935 m. 5(21) nr.)

Šitokie ir panašūs samprotavimai rodo ir tai, kad didžioji poe-

zija kažkoku būdu gali būti gimininga.

Literatūriniame pasaulyje visada būta įdomių reiškinių. Iš karto garsėjanti arba mokamai išreklamuota naujoviška knyga neretai susilaukia didelio dėmesio ir dar didesnio skaitytojų skaičiaus. Vėliau, žiūrėk, gana veikiai pamirštama ir iškrinta iš bendrosios savo meto literatūrinės grandinės. Rečiau būna atvirksčiai: sena knyga lyg atjaunėja – kuo toliau, tuo įdomesnė darosi.

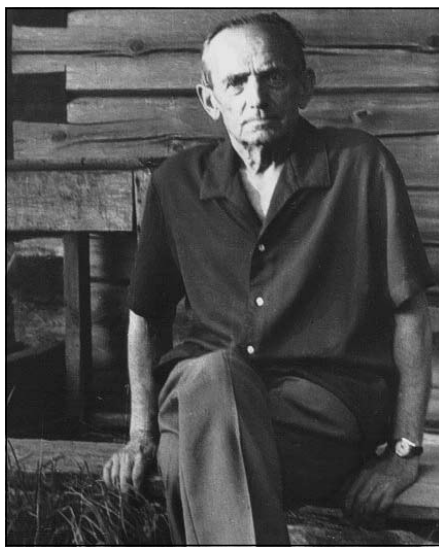
Argi ne taip prieš mūsų akis išskyla ir Donelaitis? Kuo toliau į ateitį, kuo labiau tolsta praeitis, tuo ryškesnis darosi būrų mokytojas, šis kasdienybės, gamtos, faktų poetas realistas. O kas suskaičiuos, kiek per porą šimtmečių (t. y. nuo Donelaičio) savo metu išgarsėjusių autorių šiandien užmiršti? Būrų poeto populiarumas augo lėtai, bet tikrai. Netgi veltui Donelaitis dabar jau išverstas į didžiąsias kalbas (vokiečių, rusų, anglų). Dėl ko gi tai? Ogi kad savitas, kad didis menininkas, kad tvirtai įaugęs į savo laikotarpį ir savo dirvą.

Ir stovi Donelaitis vienas mūsų literatūroje kaip kalnas be tiesiog-

nių priešpėdinių ir įpėdinių, ne kaip, sakysime, Strazdas ar Baranauskas, bet jis yra „kalnas“ ir tebemoکو mus, kad rašytojas, tik suvokęs savo epochos dvasią, yra ilgalaikis. Mes tuo tarpu neįrodinėjame, kodėl ir kaip. Apie Donelaitį, jo reikšmę, jo talento savitumą yra nemažai kalbėta bei rašyta. Šį kartą mums rūpi kas kita. Norėtume paklausti, ar mes patys pakankamai pažįstame Donelaitį? Žinome jį nuo mokyklos suolo, mokėmės atmintinai keliolika eilučių (dažniausiai iš „Pavasario linksmybių“); žinome, kad didelis rašytojas, galime trumpai pakalbėti apie teigiamus ir neigiamus „Metų“ žmones, kad meistriškai pavaizduota gamta ir t. t.

Bet gana dažnai – ar patys esame ištiesai perskaite? Taip, taip, nesistebėkime, neišsisukinėkime... Taip buvo seniau, taip, rodos, yra ir dabar. Čia norėtume vėl sustoti prie Donelaičio formos. Hegzametas yra „sunkioji“ forma. Ne hegzametrą skaitomas Donelaitis iš karto netenka tam tikros dalies savo grožio. Kai prieš kelerius metus jubiliejaus proga buvo nemaža minėjimų, per televiziją, radiją skaitoma iš Donelaičio kūrybos, tai net aktoriai ne visi skaitė pakenčiamai. Skaitė, tiesa, susikirčiavę, bet hegzametro su visais jo apvalumais, cezūromis ar elizijomis – nebuvo. Ir iš kur bus? Kas savo metu vidurinėje mokykloje nekaltė po keliasdešimt eilučių iš Ovidijaus ar Vergilijaus, tas negali iš karto suvokti Donelaičio formos grožio. Ne hegzametrą skaitymas tik vargina tiek skaitytoją, tiek klausytoją.

Želėk dieve, anot Donelaičio, nepamanykite, kad aš visus skaitytojus agituoju sėstis ir mokytis hegzametro. Ne. To ir nereikia. Aš tik manau, kad po keleto gerų paskaitymų, pavyzdžiui per radiją ar televiziją, jau vien iš klausos dažnai suvoktų, kas yra hegzametas, ir kaip skaitytinas. Šitaip, mums

Poetas Antanas Miškinis ant prieklėčio gimtinėje Juknėnuose (Utenos r.). 1974 m. vasara.

Fotografija iš pedagogo, literato, kraštotyrininko Antano Gasperaičio archyvo.

rodosi, ir galima būtų lyg naujaip atskleisti plačiau skaitytojui Donelaitį. To reikėtų ne poeto reklamai, o mums patiems. Kitos tautos savo didžiuosius poetus labiau gerbia – jų posakiai, t. y. suformuluotos gyvenimo tiesos, lyg nejučiomis įauga net į kasdieninę kalbą.

Šiuo metu vis labiau įsitvirtina poezijos teatras. Ar šitoks teatras turės ateitį, kitas klausimas – laikas parodys. Bet šiandien jis yra. Gal būt, jei atsirastų režisierius, Donelaičio gerbėjas ir mylėtojas, galėtų ir spektaklį padaryti. Tiesa, tai nelengvas uždavinys, reikalaujantis studijų, gero skonio ir saiko. O televizija, mums rodosi, turi dar didesnes galimybes. Pasitarkusi kad ir fotografijos meną (mūsuose yra puikių meninės fotografijos meistrų), pirmai pradžia galėtų parodyti gamtos vaizdų su paskaitymu atskirų „Metų“ vietų. Sakysime, kruopščiai išlesinęs iš „Metų“ viską apie Dočį, ar negalima būtų sukurti, kad ir nedidelį scenarijų, pasibaigiantį teisme? Arba Slunkių su Pelėda vestuvėse pas Krizą? Tai būtų atskirų „Metų“ vietų, kaip čia pasakius, vaizdinis interpretavimas. Ir viena kita pasakėčia galėtų būti inscenuota vaikams.

Mes nesakome, kad reikia tučtuojau viską padaryti. Paskubomis, cup lup, gerai nė nepadarysi. Lai-kui bėgant, iš atskirų gabalų gal ir vieningesnis filmas susidarytų.

Mes nesakome, kad reikia sudaryti Donelaičio kultą. Ne, to nereikia. Tik norėtume, kad šis didis mūsų grožinės literatūros pradininkas būtų, kaip sakoma, apšviestas iš visų kampų. Mokslo darbai apie Donelaitį, pavyzdžiui, L. Gineičio, labai geri, bet natūralu, jų norisi daugiau.

Visi džiaugėmės, kai buvo atkurtas Donelaičio atvaizdas. Gražu, kai su ekskursijomis nuvykstame nusilenkti akmeniui didžiojo poeto gyvenimo ir darbo vietoje. Nežinau, kaip dabar. Pereitą vasarą aplinka nežavėjo – beveik dilgynė. Tos bažnytėlės, kurioje poetas ne tik pamokslus sakė, bet ir „Metus“ liaudžiai skaitė, beveik nebėr. Ten tik griuvėsiai. Sukasta, sujaukta...

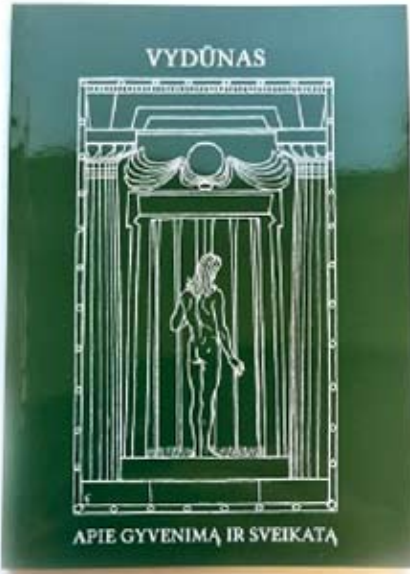
Pagaliau tai nebe esminiai dalykai. Kas poeto sukurta – lieka sukurta. Ir lieka ilgam laikui. Pagerbti poetui yra ir kitų priemonių. Kodėl, sakykim, negalėtume bent vieną literatūrinę premiją nominuoti jo vardu. O ar nebūtų gražu, jei būtų ir jo vardo stipendija bent vienam jaunam ir gabiam literatui ar filosofui? Būtų gera, kad su mumis visa tai pasvarstytų literatūros mokytojai, aukštųjų mokyklų dėstytojai, literatūros mokslininkai ir visi tie, nuo ko mūsų kultūros reikalų tvarkymas pareina.

„Kultūros barai“. 1971 m. liepa, nr. 7 (79). P. 54–55.

DŽ pastaba

Nuo 2016 m. Kristijono Donelaičio draugija kartu su Lietuvos rašytojų sąjunga ir Kultūros ministerija apdovanojamiems asmenims kasmet teikia Kristijono Donelaičio atminimo medalius „Širdings brolau“.

Kaune ir Vilniuje pristatytos dvi naujai išleistos Vydūno knygos

Balandžio pabaigoje Maironio lietuvių literatūros muziejuje surengtas Vydūno knygos „Apie tikėjimą“ pristatymas. Jame dalyvavo knygos sudarytoja Rima Palijanskaitė, etnologas Aleksandras Žarskus, muziejininkas Remigijus Jakulevičius, Vydūno giesmes ir dainas atliko Roberta Daugėlaitė (sopranas), Ramunė Balčiūnienė (sopranas), Laura Lukenskienė (mecosopranas).

Pernai išleistoje knygoje publikuojami Vydūno tekstai, skirtingi forma ir stiliumi, pateikti tematiniais principais. Jie atskleidžia

žmogaus būties gelmių, religinių mokymų, gyvojo tikėjimo (mistikos) esmę ir stebinančią mąstytojo išmintį, gebėjimą kalbėti gyvai ir suprantamai apie žmogaus ir aukščiausiosios būties ryšį.

Gegužės 31-ąją ši knyga bei dar viena Vydūno knyga „Apie gyvenimą ir sveikatą“ buvo pristatytos Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. Šiame renginyje dalyvavo ir minėtomis pasidalino Vydūno draugijos pirmininkė profesorė Aušra Martišūtė-Linartienė, knygų sudarytoja Rima Palijanskaitė, dr. Dainius Razauskas, dr. Tadas Snuviškis.

2022 m. išleistoje knygoje „Apie gyvenimą ir sveikatą“ spausdinami Vydūno tekstai apie žmogaus prigimtį, gyvenimą ir sveikatą; meilę, lyčių kultūrą ir šeimą; savimone, darną ir kitus žmogaus sveikatai svarbius gyvenimo dalykus.

Renginio metu Vydūno dainas bei giesmes atliko dainininkė Aušra Liutkutė, knygų ištraukas skaitė Rita Juodelienė, buvo galima įsigyti naujų leidinių.

DŽ informacija

Pristatymo Kaune akimirka – dešinėje knygos sudarytoja R. Palijanskaitė
Rengėjų nuotrauka

Nauja rašytojos Editos Barauskienės knyga apie Ievą Simonaitytę

Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos išvakarėse Kaune esančiame Maironio lietuvių literatūros muziejuje surengtas rašytojos Editos Barauskienės knygos „Kovingoji Ėvė“ pristatymas. Ši knyga pasakoja apie garsios Klaipėdos krašto rašytojos Ievos Simonaitytės (1897-1978) kovą ginant lietuviškumą ir savo gontainius.

Šiomet minime rašytojos 125-ąsias gimimo metines, ir ta proga visi 2022-ieji yra paskelbti Ievos Simonaitytės metais. Pripažinimo literatūros pasaulyje ji susilaukė už 1935 m. išleistą romaną „Aukštųjų Šimonių likimas“ (už jį 1936 m. paskirta Lietuvos valstybinė literatūros premija). Romane vaizduojamas tragiškas Mažosios Lietuvos lietuvių likimas, nagrinėjama vienos vietos lietuvių giminės kelių kartų raida, savimone ir irimas vokiečių kolonizacijos metu. Gerai žinomi ir jos romanai

E. Barauskienė pristato savo naują knygą.

“Vilius Karalius”, “Pikčiurnienė” ir kiti, autobiografinė trilogija “O buvo taip”.

I. Simonaitytės 125-osios gimimo metinės paskatino Priekulėje gyvenančią pedagogę ir rašytoją E. Barauskienę pažvelgti į lietuvių literatūros klasikės tautinę, pilietinę veiklą, į jos atkaklią kovą su priešpauža, neteisybe. Visa tai I. Simonaitytė patyrė savo gyvenime nuo kaimynų, nuo vokiečių ir tarybinės valdžios. Fizinę negalią turėjusi rašytoja buvo stipri savo dvasia, ji nenuolaidžiavo tiems, kurie kėsinosi pažeminti žmogiškąjį orumą, visiškai nepelnytai bausti jos gentainius.

Rašytoja E. Barauskienė teigia: ”Su kovingąja Ève gyvenau visą gyvenimą – ir tiesiogiai Priekulėje ir per jos kūrybą”. Ir išties E. Barauskienės namai yra visai šalia I. Simonaitytės memorialinio muziejaus Priekulėje. Šiame vasarnamyje ji gyveno nuo 1961 iki 1978 metų, o lankytojams jis duris atvėrė 1984 metais. Muziejuje išsaugota autentiška vasarnamio aplinka – baldai, paveikslai, suvenyrai,

dovanos, čia yra ir garsieji rašytojos akiniai, ir jos lazdelė, o darbo kambaryje yra saugoma asmeninė rašytojos namų biblioteka.

Vienas pačių skaudžiausių laikotarpių I. Simonaitytės gyvenime – Antrasis pasaulinis karas ir pokaris, kai ištuštėjusio Klaipėdos krašto gyventojai buvo masiškai tremiami į Sibirą, o grįžusieji neretai čia nepritapdavo ir neapsikentę emigravo į Vokietiją.

„Esame viena tauta, viena žemė, viena Lietuva!“ – taip kovingoji Èvė pasidžiaugė 1923-ųjų vasario 16-ąją, prabėgus mėnesiui po Klaipėdos ir Lietuvos susivienijimo. Šie jos žodžiai dabar įrašyti paminkle Vieningajai Lietuvai Klaipėdos centre, kuris atidengtas 2003 metais, o jo autorius – skulptorius Arūnas Sakalauskas. Rašytojos lietuviškasis patriotizmas – sektinas pavyzdys šiandien ir rytoj.

Šiais metais spalio 6 d. sukanka 110 metų, kai Tilžėje buvo įsteigta Mažosios Lietuvos lietuvių jaunimo draugijų sąjunga „Santara“, kurios pirmasis vadovas buvo Vy-

dūnas. Jos veikloje aktyviai dalyvavo ir pati I. Simonaitytė.

Renginyje Kaune dalyvavo knygos autorė, taip pat leidinio redaktorė Eglė Zalatoriūtė, ją išleidusios leidyklos „Eglė“ vadovas Antanas Stanevičius. Jis yra ir neseniai pasirodžiusio leidinio “Donelaitis. Klaipėda. Sausio 1-oji”, skirto Kristijono Donelaičio minėjimams sudarytojas.

Tūkstančio egzempliorių tiražu pasirodžiusi naujoji knyga iliustruota retomis įdomiomis nuotraukomis, meniškai išleista. Autorė joje prisimena ir I. Simonaitytės motiną, jos vaikystę, cituoja įvairius tarpukario leidinius, nemažai dėmesio skiria lietuvininkams, aprašo Klaipėdos sukilimą ir šio krašto prisijungimą prie Lietuvos 1923 metais. Prisimenami ir jos noras pagelbėti įvairiems to krašto žmonėms, nemažai dėmesio skiriama rašytojos santykiams su trylika metų už ją vyresniu poetu Liudu Gira, cituojamas jų gausus susirašinėjimas, vaizdingai ir labai įtaigiai aprašomi karo metai, rašytojos gyvenimas Kaune ir Vilniu-

Pristatymo dalyviai (iš kairės) A. Stanevičius, E. Zalatoriūtė, E. Barauskienė
Autoriaus nuotraukos

je, jos paskutinės valandos.

Akivaizdu, kad I. Barauskienė yra gerai susipažinusi su rašytojos biografija, išstudijavusi daug rašytinių šaltinių, archyvinių dokumentų, laiškų. Knygoje pateikiamas ir retesnių žodžių bei posakių paaiškinimas, o trumpame žodyje apie savo kūrybą E. Barauskienė primena skaitytojams, kad dar 1998 metais išleido savo pirmąją knygą apie I. Simonaitytę „Vyžekių karalienė“, kuri pelnė Klaipėdos apskrities administracijos įsteigtą Ievos Simonaitytės premiją. 2004-aisiais keletas novelių iš šios knygos buvo išleista vokiečių kalba.

Pristatydama naują knygą Kaune rašytoja prisiminė ir savo ankstesnius kūrinius, minėjo ir Kristijoną Donelaitį, taip pat kalbėjo apie Tilžės akto pasirašymo svarbą, kitas to meto istorines aplinkybes ir pabrėžė I. Simonaitytės pastangas ginti bei saugoti lietuviškumą sunkiomis sąlygomis. Knygos redaktorė E. Zalatoriūtė sakė, kad redaguoti tokį tekstą yra vienas malonumas, ir labai greitai iš redaktoriaus tampa tiesiog skaitytoju. Pasak jos, tai atkuriamoji dokumentika, o rašytoja itin vaizdingai aprašo peizažus, iš mažų gabalėlių supina įdomų pasakojimą.

Autorę sveikino ir renginyje dalyvavęs viešosios įstaigos Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės vadovas Sigitas Šamborskis, pasidžiaugęs savo pažintimi su knygos autore ir padėkojęs jai už domėjimąsi Mažąją Lietuvą ir jos žmonėmis. E. Barauskieni jį padovanojo naujausią rašytojo Laimono Inio knygą apie Mažąją Lietuvą „Aštuoni Kuršmarių vėjai“. E. Barauskienė sulaukė ir čia atvykusių istorikų Martyno ir Marijos Purvinų sveikinimų bei padėkų.

Algis Vaškevičius

Rašytojo Laimono Inio knyga „Aštuoni Kuršmarių vėjai“ – dovana Mažajai Lietuvai ir Klaipėdos kraštui

Rašytojo L. Inio padėkos žodis

Dalia Poškienė, XXVII knygos mėgėjų draugijos pirmininkė, Lietuvos universitetų moterų asociacijos prezidentė, LŽS narė

Kauno Kristaus Prisikėlimo bazilikoje, konferencijų salėje neseniai susirinko gausus būrys literatūros, meno žmonių. Renginio vedėja, šių eilučių autorė renginio metu apžvelgė svarbias knygos ir spaudos istorijos Lietuvoje datas, kitas šių metų datas. Buvo paminėtos 118-osios metinės nuo Spaudos draudimo panaikinimo.

Šie metai yra paskelbti Pranciškaus Skorinos metais. Sukanaka 500 metų, kai LDK, Vilniuje buvo įkurta pirmoji Rytų Europoje spaustuvė ir išspausdinta pirmoji knyga. Šie istoriniai įvykiai šiandien laikomi knygų spausdinimo Lietuvoje pradžia. Apie 1520 m.

Skorina persikėlė į Vilnių, kur vyriausiojo burmistro Jokūbo Babičiaus namuose įsteigė pirmą spaustuvę Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje. 1522 m. čia jis išleido „Mažąją kelionių knygelę“, o 1525 m. – „Apaštalų darbus ir laiškus“, t. y. vieną Naujojo Testamento dalį.

Šioje literatūros ir meno popietėje sutikta vieno produktyviausių žurnalisto, redaktoriaus, Kauno rašytojų Laimono Inio devintoji sakmių ir legendų knyga „Aštuoni Kuršmarių vėjai. Mažoji Lietuva. Interpretacijos“. Parengta rašytojo kūrybos paroda kvietė susipažinti su pastaraisiais metais rašytojo kūryba.

Knygoje spausdinamos sakmės, legendos, biografiniai etiudai – ne tik pamirštų įvykių priminimas, o šiandieninio žmogaus netradicinis, kiek romantizuotas, kartais nostal-

giškas žvilgsnis į tolimą praeitį, pagonišką pasaulėjautą, Mažosios Lietuvos istoriją ir kultūrą, bandymas praskleisti užmaršties uždangą ir parodyti nepaprastai turtingą, įdomią, iki šiol žavinčią protėvių žemę, magiją, pirmąją filosofiją ir išminties galią.

Kelis pastaruosius dešimtmečius L. Inis tyrinėja ir renka Žemaitijos, Klaipėdos krašto, Mažosios Lietuvos tautosaką, mitologiją, aprašo to krašto kultūros ir rašto veikėjus. Autorius atidus kalbai, žodžiui, gamtai, vaizduodamas žmonių atkaklumą, pasiaukojimą ginant savo tikėjimą ir žemę, gyvais vaizdais ir įtaigiu žodžiu aukština meilės jėgą ir dvasios stiprybę.

Rengdamas knygą, rašytojas nagrinėjo V. Bagdonavičiaus studiją apie Vydūną, Mažosios Lietuvos enciklopediją, Jono Bretkūno rinkinius raštus, tyrinėjo Algimanto Bučio „Senosios lietuvių literatūros istoriją ir chrestomatiją“, rėmėsi Pranės Dundulienės bei kitų tautosakos, mitologijos tyrinėtojų veikalais, ne kartą lankėsi tuose kraštuose.

Autoriaus sakmės, legendos, biografiniai etiudai – ne tik pamirštų įvykių priminimas, bet ir šiandieninio žmogaus netradicinis, kiek romantizuotas, kartais

nostalgiškas žvilgsnis į tolimą praeitį, pagonišką pasaulėjautą, Mažosios Lietuvos istoriją ir kultūrą. Knygoje, kaip pristatė rašytojas, sakmės ir padavimai apie senuosius sembu, jotvingių, prūsų dievus, piliakalnius, kovas su kryžiuočiais, pilėnų ištvermę ir ryžtą ginant savo žemę.

Jis papasakojo apie Pamario krašto žmonių santykius su gamta, su ženklais, lėmusiais to meto žmonių būtį ir buitį, kalbėjo ir apie „aštuonis vėjus“, kurių reikšmę ir prasmę vaizdžiai nupasakoja sakmėse ir legendose. Antroji ir trečioji knygos dalys - interpretacijos apie žymiausius Mažosios Lietuvos kultūros ir rašto veikėjus.

Kalbėdamas apie naują knygą, autorius minėjo iškilius Mažosios Lietuvos raštijos pradininkus: Mažojoje Lietuvoje išleista pirmoji lietuviška knyga M. Mažvydo „Katekizmas“, sukurta pirmoji poema, K. Donelaičio „Metai“, ten gimė ir pirmieji periodiniai leidiniai, ten gyveno ir kūrė J. Bretkūnas, Vydūnas, Matas Pretorijus, Pilypas Ruigys ir kiti. Ištraukas iš knygos skaičiusi aktorė Olita Dautartaitė pasidžiaugė L. Inio kūryba ir sakė, jog ši brandi, labai stipri knyga kviečia ne tik skaityti, bet sugražina į mūsų istoriją, primena mūsų lietuviškos knygos kelią,

vaizdinga, įtaigia kalba kviečia pažinti gamtą, primena tradicijas, papročius.

Knyga puikios poligrafinės kokybės, iliustruota Vytauto Alberto Gocento tapybos darbais. Knygos dailininkas pasidalijo savo kelio į meną istorija. Jis sakė, kad „yra ir tėviškės tapytojas. Iš tėvų paveldėjęs meilę ir pagarbą krašto žmonėms, svajonėmis ir mintimis likęs ištikimas gimtajam kraštui. Begalinį tėviškės ilgesį užpildė dailės studijos ir plenerai, kraštotyros ekspedicijos, kraštiečių susiejimai. Kūryba ir veikla kupina atradimų, gimsta eilėraščiai, rašiniai bei tapybos, grafikos darbai, piešiniai. Vėliau jie apsigyvena straipsniuose, knygose, pranešimuose ar parodose“.

V.A. Gocentas baigęs studijas Vilniaus universitete, dirbo Finansų ministerijoje, Spaudos komite, o ilgiausiai -- Bibliotekų kolektoriuje ir Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. Piešimo, o vėliau ir tapybos bei grafikos meno mokėsi visą gyvenimą. Pradinių klasių mokytoja Stasė Kalvaitienė jį mokė piešti, siuvinėti. Braižybos mokytojas Bronius Tupė suformavo gerus braižymo, piešimo pagrindus. Vėliau domėjosi tapyba ir grafika. Prieš 50 metų (1971 m.) baigė pir-

Koncertuoja „Liktužė“

Rengėjų nuotraukos

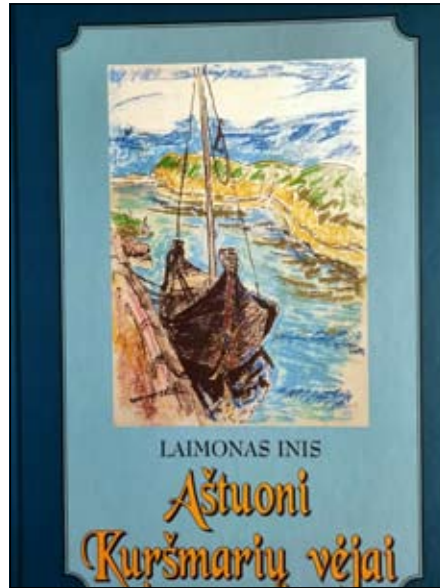
mąją dailės studiją Klaipėdos kultūros rūmuose, kuriai vadovavo dailininkas Vaclovas Rimkus. Studijuodamas Vilniaus universitete mokėsi ir Estetinio lavinimo katedros dailės studijoje, profsajungų rūmų suaugusių dailės studijoje „Paletė“.

V. A. Gocentas padėjo buvusiai Draugijos pirmininkei Birutei Butkevičienei, rekomendavusiai tapti XXVII knygos mėgėjų draugijos nariu, pasidžiaugė puikia knyga, kurią papildė atskira dalis – tapybos darbai, atitinkantys knygos tematiką. Knyga vertinga ir tuo, kad rašytojas skaitytojui pateikia paaiškinimus apie tuos, kurie minimi šioje knygoje.

Apie knygą, jos reikšmę atverčiant svarbius Mažosios Lietuvos ir Pamario krašto istorinius įvykius asmenybes kalbėjo Draugijos narys, Viešosios įstaigos Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės direktorius Sigitas Šamborskis. Rambyno kalnas dešiniajame Nemuno krante tarp Bitėnų ir Bardių kaimų Nemunynas (dabar rus. Golovkino valsčiaus centras) knygoje tarsi kviečia aplankyti tas vietas, prisiminti senuosius dievus, papročius ir tikėjimus. S. Šamborskis ne tik kalbėjo apie knygą, bet, būdamas folkloro ansamblio „Liktužė“ prezidentu, pakvietė šį kolektyvą atlikti dainas, giesmes, skambėjusias dar knygoje menama laikais.

Renginyje dalyvavo ir Lietuvos universitetų moterų asociacijos (LUMA) narės, rašytoją sveikino prof. Jūratė Jankauskienė, jo kūrybos gerbėjai. Rašytojas L. Inis dėkojo šios šventovės monsinjorui Vytautui Grigaravičiui, ansamblio vadovei Jūrate Svidinskienei, dailininkui Vytautui Albertui Gocentui, aktorei Olitai Dautartaitei, Draugijai, organizavusiai renginį ir visiems atvykusiems į knygos sutiktuves.

Ištrauka iš knygos „Aštuoni Kuršmarių vėjai“

SVEIKS, SVETELI MARGS

I

Kristijonas mėgo tas vakaro probrėkšmų gaubiamas valandas, kai miestelis, pailsęs nuo dienos darbų ir šurmilio, pamažu užmiega nakčiai, kai nutyla vežimų bilsmas ir arklių kanopų aidus tauškesys, medžiuose susigūžia šiaurvyčių vėjas ir prie bažnyčios akmeninės tvoros pusiau nulūžusi didžioji pušis liaunasi girgždėjusi.

Tada jis neskubėdamas, lyg atlikdamas kokį ritualą, atsisėda prie vargonų ir truputį primerkęs akis ima groti. Per vargą juos sutvarkė – pats vienas, savo išmanyimu ir savo jėgomis, ir kai vargonai skardžiais, širdį virpinančiais balsais suskambo pirmą kartą, žmonės tiesiog apmirė – tarsi tas stebuklingas garsas būtų sklidęs iš pačio dangaus ir skelbęs nepaprastą Dievo naujieną...

Pirštai patys bėgioja, intuityviai

jausdami, ką daryti, jis negalvoja, ką groti – ta žinia ateina iš vidaus, iš pasąmonės, atgaivindama matytus vaizdus, žadindama nepatirtus jausmus. Žvakė blūsčioja, liepsnelė lyg gyva šokinėja, atsiliepdama į jo širdies tvinksnius ir dūdų gausmą.

Staiga jis pajunta – kažkas atėjo. Jis nemėgsta, kad trukdytomis šventomis vakaro kūrybos valandėlėmis. Atsigręžia, jau ketindamas tarti piktą žodį, bet susilaiko.

– Čia tu?

– Atsiprašau... – išgirsta tylų, truputį virpančių sujaudintą balselį.
– Aš tik norėjau... pasiklausyti.

Kristijonas sutrinka ir pasiuis ant kėdutės. Jam malonu girdėti tuos žodžius ir kažkodėl kiek baugu.

– Gerai, gerai, Ana Regina... – aprišęs teištaria ir vėl, palinkęs prie vargonų, bando susikaupti. Pirštai kažkokie sustingę, o melodija, rodos, nebe tokia iškilminga ir pakili. Širdis labiau dunksi. Taip visuomet, kai patiria jausmų antplūdį – iš miško šnaresio, iš senovės istorijos aido, net iš neužmatomų paslaptinių dangaus aukštybių...

Šį kartą viskas kitaip.

Jis užpučia žvakę ir tyliai sako:

– Einam, Ana Regina.

– Bet lauke lyja...

– Tegū. Einam.

Jie sustoja prieduryje. Atokiau vienas nuo kito, tarsi bijodami netyčia susiliesti. Lietus jau liovėsi ir pro debesų skiautes spingsi mėnesio ragas. Tik nuo pušies spyglių,

nuo stogo skambėdami krenta dideli lašai. Tik-tak, tik-tak, tik-tak... Tarsi laikrodžio rodyklių spragsėjimas, tarsi laiko žingsniai...

– Ana Regina, aš jau baigiu mokslus ir rudenį pradėsiu klebonauti Tolminkiemyje. Ar važiuosi su manimi?

– Su tavimi?.. – sutrinka moteris, buvusio mokyklos vedėjo našlė, Geldapės teisėjo Olefanto dukterė, kurią jau pažinojo ne vienerius metus. – Bet ar?..

Tikriausiai ji norėjo paklausti, kas labiausiai rūpėjo širdžiai, bet Kristijonas, neleisdamas jai atsikvėpti, vėl atkakliai reikalavo atsakymo:

– Ar važiuosi?

Tik-tak, tik-tak, tik-tak... – vis labiau įsismarkaudami skamba lašai.

II

Tai bent vasaros puikumėlis gražumėlis! Eitum Romintos girios takeliais ir džiaugtumeis pro pušų šakų raizgalynę prasimušančia saulele, savo žėrinčiu ratu riedančia išgairintu dangumi. Ką gegutė iškukavo, ką lakštingala išsuokė ir ką vieversiai poromis danguje ir laukuose žaisdami trrrlii ištreliavo – tai jau baigės.

Pats laikas būtų dalgius provyt ir bėgt suvalyt vasarojų. Pupos pernokusios, žirniai jau susiraukę iš anksčių pradeda byrėti. Ar ne griekas, kad ant lauko tur išsigvildyt? Šieną, į kupetas palaukėj sukrautą, bet neparvežtą, lietūs permerks, ir po naudos... Prabėgo tos dienos, kai darbas darbą vijo, girią ir laukus ošino dainos. Dabar giltinė aplinkui ratus suka, vien skausmai vargina vargšus bėdžius. Ak šlovingas Dieve, kada palengvinsi mūsų dalią?

Jau ne pirmą dieną Kristijonas pavargusiais žingsniais girios patalą mina. Iki Juodupės, Blindės,

iki Kiautų ežero ir kitų mėlynėlių, kartais išbaidydamas koki tingiai krūpštinantį briedį ar elnią, o sturlukai dažnai iš po kojų į artimiausius krūmus nusikakina slėptis. Graži, didingai ošianti, šventa Romintos giria, kiek čia puikumo, ramybės ir palaimos rastų, jeigu... Ką sutikęs, pakalbina, vaikų galvelės tėviškai paglosto. Dievas susimylės, susimylės, įtikinėja, neilgai čia slapstysimės...

Ką kitą jis gali pasakyti? Tas baisusis karas, kuris lyg ir iš netyčių užklupo, visu novyja.¹ (x) Štai jau rusai užėmė Rytų Prūsiją ir kaip maras artėja. Tik Romintoje gal ras saugesnę priebėgą? Pasišlėps nuo tos pragaišties, iškentės, gal išliks, o paskui ir vėl į savo namelius sugrįš. Taip mano ir tiki tolminkiemiečiai ir visų aplinkinių kaimų, sodybų žmonės.

Ir Kristijonas taip pat. Ne vieną naktį akių sumerkti negalėjęs, riedančias ašaras košte perkošęs, jis neišleido vienu savo parapijiečių. Jeigu jie taip, tai ir jis kartu.

Girios retymėje stabteli, pakelia žilą galvą, žiūri į pušų ir ažuolų neramiai siūbuojančias viršūnes, klausosi tylaus palaimingo jų ošimo. Tokią dieną – 9 post triniatis – devintąjį sekmadienį po trejybės turėtų skambėti bažnyčių varpai, o garsiausiai tai Tolminkiemio, su Dievo pagalba jo paties aukštai į bokštą iškeltas... tyła, vien tyła... Tikšnara medžių lapai ir spragsi saulės išdeginti žolės stagarai...

Pagiry vėl stabteli ir pasitrina kiek primerktas, jau nebe taip gerai reginčias akis. Kas gi ten dedasi, nusidyvija. Prie jėgerio namelio jau tripena nemažas žmonių būrelis, o vis dar vienas po kito iš visų pakraščių atstypena. Mergos dryžuotais ir languotais sijonais apsi-

¹ Turimas galvoje Septynerių metų (1756 – 1763) karas, kilęs dėl Prūsijos ir Austrijos konfrontacijos.

tempusios ir pagal vokišką madą siūtus kedelaičius, kurie Kristijonui nepatinka ir jis peikia tą apdarą, bet mada ir Tolminkiemyje mada - nieko nepadarysi. O kitos ir šilkinį marginį pagavusios, nuo kairiojo peties iki pat kulnų nukarusį, dešinę ranką nepridengtą palikusios, pasirodydamos vis juosmenį suveržusį dirželį tampo... Augustos dar kykus po senovei ant galvų užsidėjusios, o vienas kitas bernas net baltus marškinius apsvilkęs. Seniai, įsispyrę į liepų karnų persekas, pašaliau sustoję pypkiuoja, linksmas istorijas porina, kad net velniai ant liežuvių šokinėja. Lazdom pasiramščiuodami, atraišėja, nors kojas sunkiai primina. Užkrimto kas ką turėjo – grucės, nedarytų barščių ar koki plyčką pakepinę ir savo trupinius sukramtę, suėjo.

Kristijonas, visą tą šurmulį regėdamas, šypteli ir jau sparčiau pėdina. Karštai visus kvietė – suėkim, pasimelskim, paprašykim Dievo malonės, kartu poterį sukalbėkim. Bet nemanė, kad taip anksti susirinks.

Kas su kepure buvo, bemat ją nuo galvos nuplėšia, kas naujienas malė, prityla, mergiščios, tarsi ko susigėdusios, skaisčiai išrausta, o moteriškės, prie tako sustojusios, siekia kunigėlio rankos pabučiuoti.

- Nereikia, nereikia... - lyg ir ginasi Kristijonas, bet viena vis tiek spėja pakštelėti.

Kristijonas pamatė, kad jėgerio namelyje, kur maloningasis girios prižiūrėtojas Bertoldas jį priėmė pagyventi, visi netilps. Paliks duris atviras, pats išeis į prieangį – kad arčiau visų būtų.²

² Pamaldos atlaikytos 1757 m. rugpjūčio 10 d. Apie tai K. Donelaitis įrašo Krikšto metrikų knygoje.

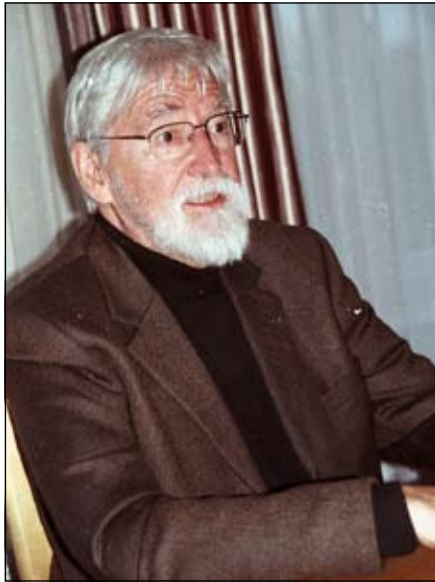
Amžinybėn išėjo daug nusipelnęs buvęs Mažosios Lietuvos fondo vadovas

2022 m. birželio 7 d. iš Čikagos atskriejo žinia, kad į Amžinybę iškeliavo mūsų nuoširdus bičiulis, Mažosios Lietuvos enciklopedinių leidinių organizatorius, rengėjas, rėmėjas ir leidėjas prof. dr. Jurgis Arvydas Anysas.

Mažosios Lietuvos lietuvių išeivijos veikėjas, chemikas, mokslų daktaras, profesorius Jurgis Arvydas Anysas gimė 1934 m. rugsėjo 5 d. Hamburge, Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjo, teisininko, Lietuvos Respublikos diplomato Martyno Anyso ir pedagogės, aktyvios visuomenininkės Valerijos Anysienės (Bielskytės) šeimoje. Tais pačiais 1934 m. šeima grįžo į Klaipėdą ir čia gyveno iki 1939 m.

Vokietijai okupavus Klaipėdos kraštą Anysai pasitraukė į Kauną, o 1941 m. iš SSRS okupuotos Lietuvos išvyko į Vokietiją. Iš pradžių gyveno Berlyne, vėliau persikėlė į Kylį. Vokietijoje šeima gyveno kaip ribotas teises turintys užsieniečiai, buvo griežtai prižiūrimi gestapo, jiems buvo draudžiama net lietuviškai kalbėti. Tik 1949 m. emigravę į Kanadą Anysai pasijuto laisvi, jų vaikai Jurgis Arvydas ir Gražina Marija pradėjo iš naujo mokytis lietuvių kalbos.

1956 m. Jurgis Arvydas Anysas Toronto universitete baigė inžinerinės fizikos ir geofizikos bakalauro studijas. 1956–1960 m. dirbo Vakarų Kanados bendrovėje Imperial Oil Company naftos seisminio žvalgymo geofizikos specialistu. 1960 m. persikėlė į Čikagą. 1956 m. Ilinojaus technologijos institute (Čikaga) baigė teorinės chemijos studijas, tapo kvantinės mechanikos, fizinės chemijos ir aplinkos apsaugos specialistu.

1966 m. apgynė daktaro disertaciją. 1966–1995 m. buvo DePaulo universiteto (Čikaga) profesorius, 1977–1986 m. vadovavo šio universiteto Chemijos katedrai.

Jaunystėje jis buvo aistringas buriotojas, lietuvių jūrų skautų laivo vadas, buriavimo instruktorius. Su žmona Dalia šoko lietuvių tautinių šokių kolektyve, dalyvavo lietuvių dainų šventėse. Domėjosi menais, architektūra, į Čikagą atvykstantiems svečiams vedavo ekskursijas po miestą.

Prof. dr. J. A. Anysas aktyviai dalyvavo JAV Lietuvių bendruomenės veikloje (nuo 1967 m. Tarybos narys), buvo žurnalo Lituanus fondo (Lituanus Foundation) valdybos narys. Daug laiko ir jėgų skyrė JAV ir Kanados mažlietuvių organizacijų veiklai. 1966–1972 m. buvo Čikagos Mažosios Lietuvos lietuvių draugijos prezidentas, 2001–2005 m. ir 2012–2016 m. – Mažosios Lietuvos fondo tarybos pirmininkas.

Eidamas šias pareigas jis rėmė knygų apie Mažąją Lietuvą leidimą, telkė ir vienijo leidėjus, leidybos klausimais ne kartą lankėsi

Lietuvoje, svečiavosi Mokslo ir enciklopedijų leidybos institute (nuo 2010 m. – Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras). Siekis įamžinti Mažosios Lietuvos kultūrinį palikimą tapo jo asmenybės savasties dalimi. Anksti netekęs Tėvynės, J. A. Anysas puoselėjo savo lietuvišką tapatybę, rūpinosi, kad tėviškės atminimas amžiais išliktų: „Artėjančios grėsmės akivaizdoje pasitraukę į Vakarų ir išsisklaidę po visą pasaulį mes, Mažosios Lietuvos karo pabėgėliai, niekada nepamiršom savo gimtinės ir jautėm ypatingą pareigą išsaugoti tėvų ir protėvių papročius, istoriją ir kultūrą“ (Mažosios Lietuvos enciklopedinis žinynas, 2014).

Šią pareigą ateities kartoms jis įvykdė su kaupu. J. A. Anysui išmintingai vadovaujant Mažosios Lietuvos fondui Čikagoje, Lietuvoje buvo išleistas Mažosios Lietuvos enciklopedijos t. 2, Mažosios Lietuvos enciklopedinis žinynas (2014–2018) anglų, lietuvių ir vokiečių kalbomis, jo iniciatyva suskaitmeninti keturi Mažosios Lietuvos enciklopedijos tomai ir sukurta interneto svetainė.

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro Mažosios Lietuvos enciklopedijos rengėjų atmintyje visada išliks šviesus prof. dr. J. A. Anyso paveikslas: paprastas ir šiltas, aukščiausios dvasinės ir intelektualinės kultūros žmogus, patikimas bendradarbis ir bendražygis, pasirengęs ne kritikuoti, o padėti, ne smerkti, o suprasti, ne palikti nežinomybėje, o padėti surasti geriausią sprendimą. Tokie žmonės neišeina į nebūtį, jie lieka mūsų širdyse.

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras

